

Sosiaalivakuutus

Kela|Fpa[®]

SIDOSRYHMÄLEHTI 4 | 2017

TEEMA

Kolmas ikä
ja sote

Maksaako

varakas vanha
osan palveluistaan
pian itse?

Noin 100 000 eläkeläistä

jää köyhyysrajan alle

Nuorten osallistumistulo

estäisi tulevaisuuden
eläkeläisköyhyyttä

Sote rakennetaan alhaalta ylöspäin

Sosiaaliturvaa pitää räätälöidä nuorille,
sanoo eduskunnan konkari Seppo Kääriäinen.

8

15

20

24

41

TEEMA

Kolmas ikä ja sote

- 8 **Hoivajärjestelmä natisee**
Olemmeko valmiita siihen, että varakas vanha maksaa ikääntymisen kustannukset itse?
- 15 **Näin eurooppalaiset eläkkeet muodostuvat**
Kova eläkelupaus voi olla suhdanneriski.
- 20 **Vappu Taipale: Ikäihmisten köyhyys on yksinäisyyttä suurempi ongelma**
- 22 **Eläkeläisten toimeentulo lukuina**
- 24 **Sote-uudistuksen tehtävänä on varmistaa peruspalvelut, muistuttaa Seppo Kääriäinen.**
- 36 **Asiakassuunnitelman tekeminen yhdistää nyt kuntoutusalan**

SYVENTÄVÄT

- 30 **Eläkkeiden korvaussuhteen lasku luo painetta toimeentulotukeen**
- 32 **Moni eläkeläinen hakee toimeentulotukea, vain harva saa**
- 33 **Osallistumistulo näyttää toimivan**

”Sosiaaliturvan pitää antaa ihmisille valinnan mahdollisuuksia.”

Seppo Kääriäinen s. 24

VAKIOT

- 3 **Pääkirjoitus**
Ville Korhonen
- 4 **Elämäntarina**
Ritva Murrola on tehnyt hoivatyötä lähes koko ikänsä - ja tekee eläkkeelläkin.
- 6 **Päättäjäkolumni**
Kansanedustaja Katri Kulmuni
- 7 **Vastauksia**
Tarvitaanko kansaneläkettä?
- 41 **Väitös**
Katja Pynnönen
- 42 **Tutkijakolumni**
Kelan yhteiskuntasuhteiden johtaja Olli Kangas
- 42 **Joskus ennen**
Aune Kauppinen

Toivon, että suurista ikäluokista edes hyvin toimeentulevat maksaisivat osan palveluistaan.

Pieni toive suurille ikäluokille

Lapsuudessaani mummit olivat mummompia ja vaarit vaarimpia. 75-vuotispäivillä hämmästeltiin kovaan ääneen, miten hyvin sankari jaksaa. Toisin on nyt.

72-vuotias anoppini suhaa Fiatillaan firmansa ja kuntosalin väliä kuin moni ruuhkavuosiaan elävä. Eikä hän ole poikkeus. Tämän numeron jutussa 74-vuotias neurologi kertoo, että hän kirjoittaa yhä asiantuntijalausuntoja aivovammapotilaista. Osaaminen ei ole kadonnut, ja vuodet ovat tuoneet ymmärrystä elämän mutkikkouteen.

Tänä vuonna tulee kuluneeksi 80 vuotta siitä, kun ensimmäinen kansaneläkelaki hyväksyttiin Suomen eduskunnassa. Sen ansiosta etenkin maaseudulla moni iäkäs nainen alkoi ensimmäistä kertaa saada säännöllisesti omaa rahaa.

Vanhuuseläkkeen ikärajaksi säädettiin 65 vuotta. Tuolloin elinajanodote oli naisilla 59 ja miehillä 53,4 vuotta. Nykyinen elinajanodote on neljännesvuosisata enemmän.

Suomen eläkemallissa työeläkkeitä on rahastoitu ja työeläkkeenä maksettava summa suhteutetaan elinikään. Valtion budjetista maksettavan perusturvan, kansaneläkkeen ja takuueläkkeen, varassa elää yhä harvempi ikäihminen. Kansaneläkkeen tasosta kertoo kuitenkin se, että 100 000 kansaneläkkeen saajaa saa myös takuueläkettä.

Hyväkuntoiset eläkeläiset, niin sanotussa kolmannessa iässä olevat, pitävät meidän ja monen muun perheen arjen ja järjen kasassa. Lisäksi niillä voimilla pyörii iso osa yleishyödyllisistä yhdistyksistä.

Sama joukko muodostaa kuitenkin todellisen uhan nykyjärjestelmälle. Heidän takiaan tarvitaan sote-uudistus, sillä sosiaali- ja terveysjärjestelmä ei kestä suurten ikäluokkien tulevaa hoivatarvetta.

Ei, tämä ei tietenkään ole suurten ikäluokkien syytä. Jokainen sukupolvi solmii oman yhteiskuntasopimuksensa siinä ajassa ja tilanteessa, jossa elää. Suuret ikäluokat olivat rakentamassa hyvinvointivaltiota ja pääasiassa verovaroin pyöriviä palveluja. Älkää unohtako oikeuttamme nauttia niistä, he sanovat.

Hyvällä onnella maksan veroja vielä kolmisenkymmentä vuotta. Sillä rahalla haluaisin rahoittaa maata, jossa omaishoitajien ja yksin asuvien vanhusten ei tarvitse valita ruoan ja lääkkeiden välillä. Lisäksi haluaisin auttaa nuoria, jotka eivät koskaan pääse kiinni työelämään vammaan, sairauden, syrjäytymisen tai työelämän kovien vaatimusten takia. Ja koska juuri meillä tämä joukko kasvaa, 50 vuoden kuluttua keskuudessamme saattaa elää ihan uusi vanhusköyhälistö.

Siksi toivon, että suurista ikäluokista edes hyvin toimeentulevat maksaisivat osan palveluistaan. Ehkä näillä valinnoilla voitaisiin rahoittaa yhteiskunta, jossa vähävaraiset eivät ole muiden armoilla.

Olen uusi kelalainen, mutta paljasjalkainen hyvinvointivaltion kasvatti. Kaikkien meidän tulevaisuuden puolesta haluan toivottaa onnea ja menestystä 80-vuotiaalle Kelalle ja 100-vuotiaalle Suomelle. Varmuuden vuoksi pyydän myös viisautta Euroopan ja lopunkin maailman päätöksentekoon. Kohtalomme kietoutuvat yhteen.

Ville Korhonen
vastaava viestinnän asiantuntija

”Olin onnellinen, kun tuli eläkkeen aika”

Pirkanmaalla asuva Ritva Murrola, 64, kuuluu sosiaaliturvan suurimpiin hyötyjiin. Hän on saanut elämänsä aikana muun muassa vanhempainpäivärahaa, lapsilisää, korotettua hoitotukea sekä lääkekorvauksia. Pienehköä työeläkettä täydentäneen tulevaisuudessa kansaneläke.

Teksti Sabina Mäki Kuva Harri Joensuu

”Synnyin uudenvuodenaattona 15 minuuttia ennen vuoden vaihtumista. Minulle on kerrottu, että kättilö vauhditti jotenkin synnytystä, sillä sen vuoden puolella syntyvien lasten vanhemmille oli tiedossa verohelpotuksia.

Elin lapsuuteni ja nuoruuteni Joensuussa. Aloitin työnteen kotiapulaisena 16-vuotiaana. Vähän myöhemmin opiskelin ompelijaksi ja työskentelin ammatissa monta vuotta.

1970-luvun lopulla muutin Espooseen ja pääsin Hyksiin sairaala-apulaiseksi ja myöhemmin välinehuoltajaksi. Menin 1980-luvun alussa naimisiin. Syksyllä 1983 saimme pojan.

Kun lapsemme oli puolivuotias, muutimme Pirkanmaalle anoppilaan ja aloimme rakentaa omakotitaloa. Pojallamme todettiin monia allergioita sekä astma, joten hoidin hänet kotona kouluikänsä saakka. Siihen aikaan allergisen lapsen hoitamiseen ja erityisruokavalioon sai Kelasta korotettua hoitotukea.

Hoitotuet ja lapsilisät menivät yleiseen kulutukseen, mutta muutaman kerran säästimme lapsilisiä ja teimme niillä lomamatkan. Kun poikamme lähti kouluun, sain siivoustyöntekijän paikan kuntoutuslaitoksesta. Työhöni kuului siivousta, pyykkihuoltoa ja ompelua.

Työskentelin kuntoutuslaitoksessa 25 vuotta. Työ oli aika raskasta ja stressaavaakin. Tehtäviä tuli koko ajan lisää.

Viimeisinä vuosina työ alkoi käydä selän päälle ja sain välillä sydänoireita. Minulla todettiin myös rannekanavaoireyhtymä, ja nivelrikko alkoi vaivata muutamassa sormessa. Viimeiset viisi vuotta olin osa-aikaeläkkeellä.

Jäin kokonaan eläkkeelle vajaat kaksi vuotta sitten. Huolehdin sairaasta miehestäni, käyn auttamassa iäkkäitä vanhempiani Joensuussa ja hoidan välillä lapsenlapsia.

Ehdin käydä myös teatterissa, konserteissa ja kirjastossa. Tänä syksynä aloitin eläkeläisten vesijumpan, vaikka en oikein tunne itseäni eläkeläiseksi. Joskus vieläkin tulee sellainen tunne, että eläkeläinen on joku vanha.

Tykkään matkustella ja pidän varsinkin Italiasta. Vaikka olen tehnyt töitä lähes koko elämäni, työeläkkeeni on vain noin 1 000 euroa kuukaudessa.

Saan lisäksi ensimmäisten 10 eläkevuoden ajan joka kuukausi noin 200 euroa vakuutuksesta, jonka työnantaja otti 1990-luvulla. Kun etu loppuu, saan nykytiedon mukaan hieman kansaneläkettä.”

Ritva Murrola säästää eläkkeestään myös kulttuuriharrastuksiin. Pienituloisen eläkeläinen voi saada työeläkkeensä lisäksi myös takuueläkettä, jos työeläke alittaa reilut 753 euroa kuukaudessa.

Kolme teesiä nuorista ja eläkkeistä

Tulevaisuuden eläkkeiden maksaminen on nykypäivän sekatyöläisten varassa.

Katri Kulmuni kertoo, miten he onnistuvat urakassaan.

Kun työikäinen väestö vähenee, eläkeikäisten osuus väestöstä kasvaa. Jos työelämä samalla pirstaloituu, herää huoli tulevaisuuden eläkkeistä.

Katkonainen työura, patkäyrittäjyys ja työelämän epävarmuus luovat varjon tulevien ikäpolvien eläkekarttumaan. Jotta eläkelupauksesta voidaan pitää kiinni, on yhä useampi saatava töihin.

Ihmisen pitää voida luottaa siihen, että perusturva kannattelee, jos elämässä sattuu jotain yllättävää.

Perusturvan varassa elävä on usein joutunut tilanteeseen nopeasti ja itsestä riippumattomista syistä. Syynä voi olla vaikkapa se, että ihminen on työllistännyt itsensä omassa yrityksessä, joka ei sitten olekaan lähtenyt lentoon. Monen elanto koostuu useasta lähteestä, joka voi olla väliaikainen tai toimeentuloon riittämätön. Sekatyöläiset on ammattiryhmä, joka tekee paluuta.

Nykyajan sekatyöläisten toimeentulo on sen varassa, että perusturvajärjestelmästä saadaan toimiva ja yksinkertainen.

Tekemätöntä työtä on Suomessa miljardien eurojen arvosta. Jotta eläkevastuut voidaan hoitaa, on kaikki työ saatava tehtyä. Perusturva ei saa kahlita tai olla työllistymisen este.

Tekemätön työ voi yksittäisenä työsuoritteena olla hyvinkin pienimuotoista. Se ei sellaisenaan elätä. Moni on joutunut miettimään, kannattaako tarjolla oleva, kenties pienipalkkainen, osa-aikainen tai lyhytaikainen työ ottaa vastaan tai yritystoiminta aloittaa, jos samalla menettää etuudet.

Näihin kysymyksiin on jo haettu ratkaisuja. Esimerkiksi työttömyysturvaa voi nykyään käyttää starttirahana ja palkkatukena. Parhaillaan eduskunnassa on käsittelyssä työttömyysturvalain muutos, jonka ansiosta aloittava yrittäjä voisi saada työttömyysturvaa yrityksensä neljän ensimmäisen kuukauden ajan. Tällaista helpottamista sosiaaliturvajärjestelmämme tarvitsee.

Perusturvan uudistaminen vaatii rohkeutta.

Pitää muistaa, kenelle perusturva on tarkoitettu. Vaikeassa taloustilanteessa pystymme aloittamaan kansainvälisesti ainutlaatuisen perustulokokeilun. Satunnaisotannalla valitut 2 000 suomalaista saavat kahden vuoden ajan 560 euroa kuukaudessa menettämättä muita etuuksia. Perustulokokeilulla arvioidaan, voidaanko perustulolla uudistaa sosiaaliturvaa niin, että työn tekemiseen liittyvät kannustinloukut vähenevät.

Perustulokokeilu ja juuri alkanut perusturvan ja toimeliaisuuden uudistushanke luovat pohjan, jolle seuraava eduskunta voi tehdä perusturvan kokonaisuudistuksen. Se on välttämätön eriarvoisuuden, toimeliaisuuden ja myös tulevien sukupolvien eläkkeiden kannalta. Nuorten on voitava luottaa siihen, että myös heidän vanhuudenturvastaan huolehditaan. Katkonainen työelämä vaatii vahvaa perusturvaa.

Katri Kulmuni
kansanedustaja

Kansaneläkkeiden osuus eläkkeistä laskussa

Kansaneläkkeiden kokonaissumma lohkaistaan vuosittain valtion budjetista. Tarvitaanko kansaneläkkeitä enää tulevaisuudessa, aktuaaripäällikkö Pertti Pykälä?

1 Mikä on kansaneläkkeen ja takuueläkkeen rooli suomalaisessa eläkejärjestelmässä?

Suomalaisten eläketurva koostuu pääosin kahdesta lakisääteisestä eläkejärjestelmästä. Työ- ja yrittäjäeläke perustuvat ansioihin. Työeläke määräytyy ansioiden suuruuden ja työskentelyvuosien mukaan.

Kansaneläkettä maksetaan työelämän ulkopuolella olleille tai pientä työeläkettä saaville. Kansaneläke on asumisperusteinen etuus, jota voidaan täydentää takuueläkkeellä. Kela maksaa kansan- ja takuueläkkeet valtion budjetista myönnettävällä määrärahalla.

Kelan eläkkeiden osuus kokonaiseläkemenosta on laskenut alle 10 %:iin. Työeläkkeestä on työeläkejärjestelmän kehittyessä tullut yhä kattavampi ja maksettavat eläkkeet ovat nousseet suuremmiksi.

Kelan eläkkeiden tarve on vähentynyt ja niitä on maksettu vuosi vuodelta reaalisesti vähemmän. Kelan eläkemenon suhde bruttokansantuotteeseen on lähes puolittunut vuodesta 1990, vaikka takuueläke tuli Kelan hoidettavaksi vuonna 2011.

Tänä vuonna kansaneläkkeitä ja takuueläkkeitä maksetaan yhteensä 2,4 mrd. euroa.

2 Kelasta maksetaan vähemmän kuin joka kymmenes eläke-euro. Kuinka paljon kansaneläkkeen saajia on?

Kansaneläkettä maksetaan lisänä monille pientä työeläkettä saaville. Omaa eläkettä saavista 41 % sai vuonna 2016 myös kansaneläkettä.

Kansaneläkkeen saajia oli vuoden 2016 lopussa kaikkiaan noin 616 000.

Käytännössä lähes kaikki nuoret työkyvyttömyyseläkkeensaajat saavat myös kansaneläkettä.

3 Miten kansaneläkkeet ja takuueläkkeet rahoitetaan?

Valtio maksaa kaikki kansaneläkevakuutuksen kulut. Etuuksien määrärahat määritellään vuosittain valtion talousarviossa.

Kelan maksamat eläkkeet on sidottu kansaneläkeindeksiin. Etuuksien tasoon tehdään vuosittain yleistä hintatasoa vastaava prosentuaalinen korotus. Lisäksi etuuksiin tehdään aika ajoin poliittisilla päätöksillä tasokorotuksia, jotka ovat yleensä indeksitarkistusta suurempia tasasuuruksia korotuksia.

Kansaneläkeindeksiä leikattiin tänä vuonna 0,85 %. Se on päätetty jäädyttää nykyiselle tasolle vuosiksi 2018–2019. Indeksiin sidottujen etuuksien taso tulee jäädyttämisen vuoksi jäämään yleisen hintatason kehityksestä.

Takuueläkkeen tasokorotukset vuosina 2016 ja 2018 kompensoivat kansaneläkeindeksin jäädyttämisen vaikutuksia kaikkein pienituloisimmille eläkeläisille.

4 Minkälaisia riskejä kansan- ja takuueläkejärjestelmässä on?

Liian pienet eläkkeet eivät turvaa elintasoa. Eläkkeensaaja voi joutua hakemaan toimeentulotukea erityisistä tarpeista johtuviin kuluihin, jos hän ei pärjää saamallaan eläkkeellä.

Kansainvälissä eläkevertailuissa Suomen eläkejärjestelmä sijoittuu kärkisijoille, mutta minimieläketurvaamme pidetään matalana. Valtion velkaantuminen vaikuttanee niin, että ei ole helppoa parantaa vähimmäiselä-

keturva. Toisaalta kansan- ja takuueläkkeeseen osoitetut lisäeurot nimenomaan kohentaisivat minimieläketurva.

Jos työsuhteet muuttuvat yhä tilapäisemmiksi ja työurat silppumaisemmiksi, voi kansaneläkkeen tarve kasvaa. Työelämän ulkopuolelle jääneiden tai rikkonaisen työuran tehneiden ihmisten työeläkkeet jäävät väistämättä pieniksi. Vähimmäiseläkkeillä on siis varmasti merkitystä myös tulevaisuudessa.

Johanna Hytönen

Kansaneläkkeitä ja takuueläkkeitä maksetaan tänä vuonna yhteensä 2,4 mrd. euroa.

Pertti Pykälä
aktuaaripäällikkö
Kela

Suomi vanhenee, kuka maksaa hoivan?

Suurten ikäluokkien ikääntyessä on herännyt huoli eläkejärjestelmän kestävydestä. Suurempaa huolta pitäisi kuitenkin kantaa hoivajärjestelmän kantavuudesta.

Teksti Laura Kosonen Kuvat JOKA/Museovirasto

Neurologi **Juhani Juntunen**, 74, on tyytyväinen elämäänsä. Hän jäi viisi vuotta sitten eläkkeelle työeläkevakuutusyhtiö Eteran ylilääkärin toimesta. Nyt päiviin mahtuu sopivassa suhteessa lepoa, laiskottelua, golfia, aikaa lastenlasten kanssa – sekä työntekoa.

”Teen edelleen asiantuntijalausuntoja aivovammapotilaista. Pidän työtä haastavana ja mielenkiintoisena ja olen iloinen, että osaamiselleni on vielä käyttöä”, Juntunen sanoo.

Juntunen on tulevaisuuden vireän eläkeläisen malliesimerkki. Hän työskentelee vielä eläkkeelle jäätyään ja pitää yllä toimintakykyään.

Juntusen mielestä lainsäädännöstä pitäisi purkaa yläkäräjat eläkkeelle siirtymiseen. Ikä on todellakin vain numeroita, ja olennaista on ihmisen toimintakyky.

”Nykyisin toimintakykyä pystytään kartoittamaan paljon paremmin kuin ennen. Sitä paitsi aivot vain paranevat vanhetessaan. Kognitiivinen kapasiteetti kasvaa, kun elämänkokemusten jättämät muistijäljet luovat yhä tiheämpää verkostoa”, Juntunen huomauttaa.

Omaa toimintakykyään Juntunen pitää yllä terveellisillä elintavoilla ja haastavilla työtehtävillä. Hän on kun-

Ikäihmisten toimintakyky
pystytään nykyään
kartoittamaan hyvinkin
tarkkaan. Kurikkalaislapset
leikkivät Ala-Jyrässä
sotakesänä 1942.

toutunut hyvin muutaman vuoden takaisesta ohitusleikkauksesta eikä tunne itseään vielä vanhaksi.

Eläkejärjestelmä kestää, hoivajärjestelmä ei

Ikänsä puolesta Juhani Juntunen on muutaman vuoden vanhempi kuin sotien jälkeen syntyneet suuret ikäluokat. Hän ja suuret ikäluokat elävät nyt kolmanneksi iäksi kutsuttua elämänvaihetta, joka sijoittuu keski-ikä ja varsinaisen vanhuuden väliin.

Suurilla ikäluokilla tätä aikaa leimaa aktiivisuus. Eläkkeellä ollessaan he harrastavat, matkustavat, hoitavat lapsenlapsiaan ja osallistuvat yhteiskunnan toimintaan monin tavoin. He ovat terveempiä ja vauraampia kuin edeltävät sukupolvet.

Kymmenen vuoden sisällä suuret ikäluokat siirtyvät seuraavaan elämänvaiheeseen. Neljäs ikä on elämänkaaren loppupää, jossa avun ja hoivan tarve kasvavat.

”Mitä hyvinvointiin tulee, palvelujärjestelmän merkitys neljännessä iässä kasvaa ja eläkejärjestelmän merkitys pienenee. Julkisen talouden kannalta eläkejärjestelmä on kestäväällä pohjalla, mutta palvelujärjestelmämme ei”, tiivistää johtaja **Mikko Kautto** Eläketurvakeskuksesta.

Suomi ikääntyy lähivuosikymmeninä kiivasta tahtia. Eläkkeensaajien määrä kasvaa voimakkaasti 2030-luvulle saakka. Työeläkejärjestelmää on uudistettu 1990-luvulta lähtien.

Mikko Kauton mukaan maksussa olevista ja tulevista eläkekuluista selvittää.

”Nykyiset työiässä olevat ikäluokat maksavat työeläkemaksuja huomattavasti aiempia sukupolvia enemmän. Jos työllisyysaste ja talouskehitys pysyvät kohtuullisina, lisärasitetta ei ole enää luvassa”, Kautto lupaa.

”Työeläkejärjestelmään on kerätty varoja, jotta ikärakenteen vinoumasta selvittää. Meillä, toisin kuin esimerkiksi Etelä-Euroopassa, asiaan on vaurauduttu myös sukupolvien välisen oi-

keudenmukaisuuden näkökulmasta”, hän jatkaa.

Europarlamentaarikko **Liisa Jaakonsaari** vahvistaa, että ikääntymisen kysymykset puhuttavat kaikissa EU-maissa. Koko Eurooppa vanhenee vauhdilla.

”Eri maissa tehdään erilaisia ratkaisuja. Kaikissa maissa oleellisin kysymys kuitenkin on hoitavien käsien riittävyys”, Jaakonsaari kiteyttää.

Toiseksi tärkeäksi asiaksi hän nostaa palvelujen ostamisen. Niiden avulla pysytään terveempinä ja pidempään hyvässä kunnossa.

”Suurten ikäluokkien pitäisi muuttaa ajatteluaan niin, että on ok satsata omaan terveyteen, toimintakykyyn ja hoivaan”, hän rohkaisee.

Maksaako kultapossukerholainen?

Suuret ikäluokat ovat Suomessa eräänlainen kultapossusukupolvi. He ovat eläneet rauhan ja talouskasvun aikakaudella. Heillä on riittänyt töitä, ja heidän elämänsä aikana on suomalaisen yhteiskuntaan rakennettu työeläke- ja sosiaaliturvajärjestelmät.

Nyt suurilla ikäluokilla on terveyttä ja toimintakykyä sekä historiallisen suuret eläkkeet. Suhteellinen köyhyys on tässä ikäryhmässä vähäistä. Vaurautensa puolesta he ovat yhteiskunnan kärkeä.

Kymmenen vuoden kuluttua yhä useampi heistä tarvitsee tuettuja asumispalveluita tai kotiinsa apua ja hoivaa. Suuri kysymys on, missä määrin se kustannetaan yhteiskunnan varoin.

”Tämän keskustelun avaaminen on vaikeaa. Jos he, joilla on varaa, suostuisivat kustantamaan osan palveluitaan itse, julkisen rahan paine helpottaisi”, toteaa johtava taloustutkija **Signe Jauhiainen** Kelasta.

Järkevillä ratkaisuilla voitaisiin hänen mukaansa päästä kaikki voittaa-tilanteeseen, jossa taattaisiin kaikille riittävän hyvät palvelut. Se olisi parempi vaihtoehto kuin jatkuvat säästöt ja palvelujen leikkaukset.

”Jos he, joilla on varaa, suostuisivat kustantamaan osan palveluistaan itse, julkisen rahan paine helpottaisi.”

Suuret ikäluokat siirtyvät kymmenen vuoden kuluessa valtaosin niin kutsuttuun neljänteen ikään. Kuva on Helsingin Messuhallista vapunpäivältä 1958.

Sote-uudistus yhtenäistää
kotihoidon kriteerejä.
Pariskunta vuodelta 1963.

”Than matemaattisestikin laskien jotakin täytyy tehdä. Tällä menolla emme hoivataakasta selviä”, Jauhiai-
nen sanoo.

Ikääntymisen kustannukset ja hoi-
van hinta ovat merkittävässä roolissa
kestävyyssvajekeskustelussa. Valtiova-
rainministeriön arvion mukaan val-
tiontalouden kestävyysvaje on 8 mrd.
euroa. Sote-uudistuksen tavoitteena
on saada aikaan säästöt, jotka kuittaa-
vat kakusta noin kolmanneksen.

”Tavoite on äärimmäisen kova,
mutta uskon kyllä tuottavuuskehi-
tykseen sote-sektorilla. Tällä hetkellä
palvelujen tuottavuudessa on isoja alu-
eellisia eroja”, Jauhainen linjaa.

Kotihoito kehitty nopeasti

Näitä eroja pyritään kuromaan umpeen
esimerkiksi hallituksen I&O-kärki-
hankkeessa, jossa kehitetään ikäih-
misten kotihoitoa ja vahvistetaan kai-
kenikäisten omaishoitoa. Maakunnissa
toteutettavilla kokeiluhankkeilla etsi-
tään parhaita toimintatapoja ja yhden-
mukaistetaan kirjavia käytäntöjä. Tu-
levaisuudessa vanhuksat hoidetaan
kotona entistä pidempään.

”Palvelujen saatavuuden, palve-
lutarpeen arvioinnin sekä kotihoidon
toimintatapojen kehittäminen ovat
ydinasioita”, kertoo tutkimuspäällik-
kö **Sari Kehusmaa** Terveiden ja hyvin-
voinnin laitoksesta (THL).

”Nyt perustetaan esimerkiksi neu-
vontapalveluja, joista saa yhdeltä luu-
kulta tietoa kaikkien eri toimijoiden,
myös kolmannen sektorin, järjestä-
mistä palveluista. Tällaista keskitettyä
toimintaa tarvitaan”, Kehusmaa sanoo.

Moni hyötyisi keskitetystä neuvon-
nasta jo ennen kuin varsinaiselle ko-
tihoidolle on tarvetta. Järjestöillä on
paljon toimintakykyä ylläpitävää toi-
mintaa. Kuntien järjestämä kotihoito
tai laitoshoido koskee vain pientä osaa
ikääntyneistä. Kotihoidon kehittämi-
nen on kuitenkin avainasemassa, kun
hoivattavia on tulevaisuudessa rutkas-
ti lisää.

”Nykyisellä palvelurakenteella siitä
ei selvitä, mutta kotihoito kehitty hy-
vin nopeasti”, Kehusmaa sanoo.

Jatkossa kotihoidon palveluita on
oltava saatavilla ympäri vuorokauden.
Moniammatilliset tiimit yleistyvät, ja
kuntoutus siirtyy yhä useammin kotei-
hin. Jos lääkärin konsultaatio saadaan
järjestettyä etäyhteydellä tai muuten
ikäihmisen olohuoneeseen, raskaat
ja kallitit päivystyskäynnit vähenevät.
Tulevaisuudessa automaatti ehkä ja-
kaa lääkkeitä ja etäkontaktilla varmis-
tetaan, että vanhus on ottanut ne.

Yksi keino asiakkaiden lääkehoi-
don helpottamiseen on lääkkeiden an-
nosjakelupalvelu. Alalla on Suomessa
neljä toimijaa, joista PharmaServicen
Anja-palvelu on vanhin. Se on toimi-
nut 15 vuotta. Anja on apteekkien tar-
joama koneellinen annosjakelupalvelu,
jossa apteekki toimittaa säännöllisesti
käytettävät tabletit ja kapselit kahdek-
si viikoksi kerrallaan pakattuina ker-
ta-annospusseihin.

”Palvelu säästää kotihoidon tai ko-
tisairaanhoidon hoitajilta aikaa muu-
hun hoitotyöhön. Alalla olisi kasvun-
varaa huomattavasti nykyistä enem-
män. Maakuntien välillä on suuria ero-
ja annosjakelun hyödyntämisessä”,
sanoo PharmaServicen toimitusjohtaja
Jarkko Kiuru.

Suuret kaupungit näyttävät suunnan

Nykyisin kotihoidon käytännöt ja kri-
teerit ovat kirjavia. Sote-uudistuksen
myötä ne yhtenäistyvät, mutta se ei
tarkoita, että asiat tehtäisiin kaikissa
maakunnissa samalla tavalla.

”Maakunnat lähtevät uudistukseen
eri pisteistä. Palveluntarjoajien määrä
ja rakenne voivat vaihdella paljonkin”,
Sari Kehusmaa huomauttaa.

Hänen mukaansa isot kunnat ja eri-
tyisesti pääkaupunkiseutu ovat kehi-
tystyössä avainasemassa.

”Helsingissä kotihoidon asiakkai-
den määrä on noussut hurjaa tahtia.
Se, millaisiin ratkaisuihin pääkaupun-

kiseudulla päädytään, vaikuttaa palve-
lujärjestelmään koko maassa”, Kehus-
maa jatkaa.

Jo nyt koti voidaan esimerkiksi va-
rustaa seurantalaitteilla ja ruumiintoi-
mintoja tarkkailla etänä. Ala kasvaa ja
kehittyy, mutta vielä on pitkä matka
siihen, että kotitalousrobotti selviää
kaikista kotiaskareista ja hoitotoi-
menpiteistä.

”Onneksi näin, sillä teknologia ei
voi kokonaan korvata inhimillistä läs-
näoloa. Koti ei saa olla turvasäilö, joka
varustetaan erilaisilla laitteilla” huo-
kaa tutkija **Lina Van Aerschot** Tampe-
reen yliopistosta.

Uusi teknologia tuo mukanaan pal-
jon hyvää silloin, kun sen käyttö suun-
nitellaan yksilöllisesti vanhan ihmisen
tarpeet huomioiden. Parhaimmillaan
se voi vapauttaa esimerkiksi kotihoi-
don työntekijälle resursseja istahtaa
vanhuksen viereen ja kysyä kuulumi-
sia, Van Aerschot kuvailee.

Yrittäjä ja taiteilija **Aira Samulin**,
90, on vankka kotona asumisen kan-
nattaja. Hänen kotiinsa on asennettu
OMAseniori-turvapalvelu, jonka lii-
ketunnistimien avulla omaiset voivat
seurata Samulinin liikkeitä asunnos-
sa. He saavat esimerkiksi tiedon, jos
Samulinin päivärytmi poikkeaa nor-
maalista. Liiketunnistimia on kodin
joka huoneessa. Lisäksi sänkysensori
valvoo Samulinin unta.

**Lääkkeiden
koneellinen
annosjakelu säästää
kotisairaanhoidon
aikaa hoitotyöhön.**

”Tapaan työssäni paljon ikäihmi-
siä, ja lähes poikkeuksetta he haluavat
asua kotona. Teknologia mahdollistaa
tulevaisuudessa vaikka mitä. Sanonkin
aina, että oma vanhuus kannattaa ot-
taa valtaan silloin, kun vielä kykenee
päättämään omista asioistaan. Tek-
nologiaa ei kannata pelätä”, Samulin
rohkaisee.

Suomessa on hoivakulttuuri

Tutkija Lina Van Aerschot arvioi, että
koti- ja laitoshoidon välistä puuttuu
palvelumuotoja, joista monet hyötyi-
sivät. Hänen mukaansa yksi ratkaisu
ovat erilaiset yhteisöllisen asumisen
muodot.

THL:n Sari Kehusmaa kertoo, että
myös ammatillinen perhehoito yleis-
tyy. Joissakin maakunnissa on kokeil-
tu hyvällä menestyksellä myös lyhyt-
aikaista perhehoitoa, jossa työnteki-
jä tulee sijaistamaan omaishoitajaa
ikäihmisen omaan kotiin.

Virallisia omaishoitosopimuksia oli
Suomessa vuonna 2015 noin 44 000.
Selvitysten mukaan yli miljoona suo-
malaista auttaa säännöllisesti läheis-
tään.

”Suomessa elää vahvana läheis-
ten hoivaamisen kulttuuri. Epäviralli-
sen hoidon määrässä Suomi on tutki-
muksissa Pohjoismaiden kärkeä”, Van
Aerschot kertoo.

Haavoittuvimmassa asemassa ovat
he, joilla ei ole omaisia turvanaan. Van
Aerschot selvitti väitöstutkimukses-
saan, ovatko vanhuksat tasa-arvoises-
sa asemassa hoivaa tarvitessaan.

”Kuten arvata saattaa, vastaus on,
että eivät ole. Omaiset toimivat usein
koordinaattoreina palveluiden saami-
seksi”, hän jatkaa.

”Olen vahvan julkisen sektorin
kannattaja. Tarvitsemme keinoja näi-
den ihmisten löytämiseksi, jotka eivät
pysty itse aktiivisesti hakemaan apua.

Heidän tavoittamisensa on julkisen
palvelun vastuulla”, Aerschot lisää.

Neljäs ikä voi olla musta aukko

Vanhempi tutkija **Marja Saarenheimo**
Vanhustyön keskusliitosta korostaa
yksilöllisen kotihoidon ja tuen merki-
tystä. Perinteiseen ikäihmisten ryh-
mätoimintaan osallistuvat jo muuten-
kin aktiiviset vanhuksat. Vanhustyötä
tekevillä järjestöillä on lupaavia koke-
muksia etsivästä vanhustyöstä, jossa
pyritään kotihoidon, terveyskeskusten
ja seurakuntien yhteistyönä löytämään
palvelujen katveeseen jäävät ihmiset.

”Hyvään vanhuuteen kuuluu sääl-
linen toimeentulo, riittävä terveyden-
huolto ja hoiva. Näiden perusasioiden
ohella on hyvin yksilöllistä, mitä eri
ihmiset kaipaavat”, Saarenheimo sa-
noo.

”Räätelöidyt palvelut eivät usein-
kaan tule kalliimmiksi, vaan päinvas-
toin. Käytännössä järjestöjen ja kun-
nan yhteistyö on usein osoittautunut
hyvin kankeaksi. Siihen täytyy kuiten-
kin jatkossa ehdottomasti panostaa”,
Saarenheimo jatkaa.

Hän huomauttaa, että neljänne-
stä iästä on olemassa vain vähän koke-
muksellista tutkimustietoa. Ikäihmisiä
tutkitaan lähinnä lääketieteen ja pal-
velujärjestelmän näkökulmista.

”Neljäs ikä on vähän kuin musta
aukko. Siitä ei oikeastaan tiedetä sisäl-
tä käsin juuri mitään. Suuret ikäluo-
kat ovat tähän mennessä eläneet hyvin
erilaisen elämän kuin omat vanhem-
pansa. Heidän tarpeensa myös hoiva-
iässä ovat varmasti erilaiset kuin tähän
mennessä vanhuusikäen ehtineiden”,
Saarenheimo sanoo.

Hänen mielestään käsityksemme
vanhenemisestä on hyvin stereotyyppi-
pinen. Mediassa ikääntyneet esiintyvät
joko järeää hoivaa tarvitsevinä avut-
tomina potilaina tai supermummoina

Omaishoidosta oli
vuonna 2015
voimassa noin
44 000 sopimusta.

Läs på svenska
sosiaalivakuutus.fi

ja -vaareina, joihin ikä ei vaikuta lain-
kaan.

”Aika vähän puhutaan ikääntymi-
sen positiivisista vaikutuksista, esi-
merkiksi siitä, että iän myötä tuntei-
den säätelyn kyky yleensä paranee.
Iäkäs ihminen ei hätkähä vähästä”,
hän kuvailee.

Ikääntyvät aivot kannattaisi ottaa
nykyistä enemmän hyötykäyttöön,
kannustaa myös neurologi Juhani
Juntunen.

”Ikääntyvillä eläkeläisillä olisi yh-
teiskunnalle paljon nykyistä enemmän
annettavaa”, Juntunen sanoo. ¶

Kestääkö Eurooppa eläkekuorman?

Eläkejärjestelmän kantokykyyn vaikuttaa eniten se, minkälainen on eläkkeensaajille annettu lupaus eläkkeen suuruudesta. Entä miten eurooppalaiset eläkejärjestelmät vastaavat eläkeläisköyhyyden, miesten ja naisten välisten tuloerojen tai työn murroksen asettamiin haasteisiin?

Teksti Jussi Förbom Kuvitus Kati Närhi

Eurooppalaiset lakisääteiset eläkejärjestelmät eroavat toisistaan huomattavan paljon. Niiden välillä on kuitenkin myös samankaltaisuuksia. Järjestelmät voidaan jakaa kahteen ryhmään sen mukaan, pyritäänkö eläkeläisen elintaso säilyttämään mahdollisimman lähellä työelämän tulotasoa vai halutaanko järjestelmän avulla ensisijaisesti ehkäistä ikäihmisten köyhyyttä.

1800-luvun lopulta periytyvä Saksan eläkejärjestelmä on vahvasti vakuutusperusteinen. Siihen ei kuulu lainkaan kansaneläkkeen kaltaista vähimmäisturvaa, vaan eläkettä maksetaan ainoastaan työuran perusteella.

Hollannin eläkejärjestelmä on perustettu vasta toisen maailmansodan jälkeen. Sen ominaispiirteensä on vahva, lakisääteinen kansaneläke, joka takaa eläkkeensaajille toimeentulon vähimmäistason.

Myös Tanskassa on käytössä korkea kansaneläke. Sen suuruus riippuu tuloista vain vähän. Työeläketurvasta sopiminen on jätetty työmarkkinoille.

Kelan yhteiskuntasuhteiden johtaja **Olli Kankaan** mukaan Hollannin ja Tanskan järjestelmät noudattavat

kellunnan periaatetta. Kansaneläkkeen päälle voidaan sopia työeläkettä. Se on samalla eräänlainen houkutin työnantajien kilpaillessa parhaista työntekijöistä.

”Näissä maissa työeläke ikään kuin kelluu vahvan kansaneläkkeen päällä, kun taas Suomen kansaneläkkeessä käytetään eroperiaatetta. Meillä on siis poliittisesti määritelty minimiturva. Jos sitä ei saavuteta työeläkkeellä, ero kompensoidaan kansaneläkkeellä tai takuueläkkeellä”, Kangas selvittää.

Saksalaisen eläkkeen taso määräytyy sen sijaan ainoastaan ansioiden ja työvuosien perusteella.

Naiset voivat saada etua

Hollannissa ja Saksassa naisten eläke on noin puolet miesten eläkkeistä. Eroa selittää muun muassa se, että naiset tekevät näissä maissa usein osaa-aikatyötä.

Kankaan mukaan hollantilaiset naiset eivät kärsi eläkeläisköyhyydestä. Heidän tulonsa saattavat eläkkeelle siirryttyessä jopa nousta. Selityksenä on antelias kansaneläkejärjestelmä,

joka voi täysimääräisenä olla suurempi kuin puolipäiväisen työn tuoma palkkatulo. Kansaneläkkeen tarkoituksena on myös tasata sukupuolten välisiä eroja.

Suomessa naiset saavat noin 26 % pienempää eläkettä kuin miehet. Naisten eläke on EU:ssa miesten eläkettä keskimäärin 40 % pienempi.

Tanskassa ero on 6 %:n luokkaa. Tätä selittää naisten ja miesten tasapainoisempi työmarkkina-asema. Tanskassa kansaneläkkeen päälle maksettavat työmarkkinaeläkkeet ovat lisäksi parempia julkisella sektorilla, jossa työskentelee paljon naisia.

Työn murros tärisyttää järjestelmiä

Miten eläkejärjestelmät sitten vastaavat käynnissä olevaan työelämän mur-

Naisten eläke on EU:ssa keskimäärin 40 % pienempi kuin miesten eläke.

rokseen? Eläketurvakeskuksen erityisasiantuntijan **Antti Mielosen** mukaan suomalaisittain merkittävä ratkaisu on se, että työeläkettä karttuu 17 vuoden iästä alkaen koko työuralta. Suomalaisessa järjestelmässä ei myöskään ole vähimmäisvakuutusajkoja tai korkeita tulo rajoja vakuutuksen piiriin pääsemiselle. Kaikki työskentely on tulevan eläkkeen kannalta merkittävää. Näin ei ole kaikissa maissa.

Eläkkeen maksamista on joissakin eläkejärjestelmissä rajoitettu määrittelemällä minimivakuutusajkoja tai nostamalla alaikärajoja tai tulo rajoja. Ne heikentävät erityisesti nuorten asemaa ja pätkä- tai osa-aikatoiden vaikutusta eläkkeen karttumiseen.

Lisäksi eläkettä karttuu Suomessa myös työttömyyden tai vanhempainvapaan ajalta, kuten Saksassakin. Tällä voi olla merkittävä myönteinen vaikutus eläkkeeseen, jos työura on rikkonainen. Poissaoloa työelämästä korvasi Hollannin järjestelmässä vahva kansaneläke, jonka saa jokainen maassa asuva.

Eurooppa tarvitsisi uuden eläketuotteen

Europarlamentaarikko **Sirpa Pietikäinen** peräänkuuluttaa Suomessa kiinnostusta eurooppalaiseen eläketuotekeskusteluun. Hän muistuttaa, että yhä useammat työntekijät tarvitsevat nimenomaan eurooppalaista eläketurvaa.

”On yhä enemmän ihmisiä, jotka ovat työskennelleet suuren osan työurastaan ulkomailla joko yhdessä tai useammassa yrityksessä useassa eri maassa ja välillä myös yrittäjänä tai freelancerina. Silloin eläkejärjestelmien yhteensovittamisessa tulee vastaan vaikeita ongelmia, vaikka teorias-
sa valtioiden välillä on asiasta sopi-

mukset. Tämä saattaa johtaa todella kummallisiin köyhyysloukkuihin hyvätuloisesta työstä ja hyvin maksetusta eläkkeestä”, hän kertoo.

Ratkaisuksi Pietikäinen esittää yleiseurooppalaista eläketuotetta, joka on turvallinen, siirrettävissä jäsenmaasta toiseen ja ehdoiltaan sellainen, että alivakuuttaminen ei ole mahdollista. Tärkeää olisi myös, että tämä eläkemaksu olisi pakollinen myös yrittäjille.

”Tämä takaisi sen, että niiltä osin kuin eläke ei ole kertynyt kotimaassa, se olisi tästä systeemistä sujuvasti käytettävissä. Näin voitaisiin paikata kuoppa, joka syntyy muualla tienatuista eläkkeistä ja niiden yhteensovittamisesta”, hän valaisee.

Kestääkö järjestelmä?

Rahastoitavat ja jakojärjestelmään perustuvat eläkkeet on monissa maissa erotettu selkeästi toisistaan. Esimerkiksi Hollannin kansaneläke rahoitetaan palkansaajien eläkemaksuilla. Se ohjautuu suoraan eläkkeensaajille, kun taas työeläkkeet ovat täysin rahoitettuja. Suomessa jakojärjestelmä rahoitus ja ennakkorahastointi toimivat kuitenkin yhdessä.

Saksassa lakisäateinen työeläkejärjestelmä ei ole rahoitettu lainkaan lukuun ottamatta pientä puskurirahastoa.

”Riskinä tällöin on, että eläkemaksua joudutaan nostamaan nopeasti väestön ikääntyessä. Osittain sen takia Saksassa on lähdetty leikkaamaan eläkkeitä”, Eläketurvakeskuksen Antti Mielonen kertoo.

Tanskassa kansaneläkkeet rahoitetaan verovaroin. Erona Hollannin järjestelmään on se, että Tanskan työeläkkeet ovat maksuperusteisia.

”Tanskassa on siis sovittu työeläkemaksuille tietty maksutaso. Käytän-

nössä työntekijä kantaa riskin siitä, millainen eläke lopulta on. Hollannissa järjestelmä taas lupaa tietyn eläkkeen, joka maksetaan tilanteessa kuin tilanteessa”, Mielonen muistuttaa.

Tanskassa riskin eläkkeen riittävydestä kantaa työntekijä, mikä on rahoituksellisesti kestävä. Hollannin etuusperusteinen järjestelmä taas merkitsee sitä, että eläkemaksu joutaa ja eläkkeet pysyvät ennallaan. Hollannissa onkin esitetty paljon epäi-

lyksiä järjestelmän kestävydestä, ja maassa on tehty muutoksia eläkkeen määräytymiseen ja indeksointiin.

”Täysin rahastoitujen järjestelmien eläkevastuiden arvo kasvoi finanssikriisin jälkeen valtavasti. Jos lasketaan, kuinka paljon varoja on suhteessa vastuisiin, on järjestelmä ollut jo pitkään kestävyden rajoilla. Hollannissa on lähdetty leikkaamaan eläkkeen karttumista ja rajoittamaan indeksointia. Rahamarkkinoiden ja ta-

louden heikon kehityksen riski on siis realisoitunut lisäeläkkeiden kohdalla”, Mielonen sanoo.

Tanska voittaa vertailussa

Eläkevertailuissa Hollanti ja Tanska luokitellaan kestäviksi järjestelmiksi. Arvostettu *Mercerin vertailu* pitää Tanskan järjestelmää jopa maailman parhaana. Suomikin pääsee pistesijoille. Tanskan hyvä sijoitus perustuu siihen,

Suomen järjestelmää rasittavat matalan koron aika ja ilmastonmuutoksen tuomat riskit.

että julkisella vallalla on vastuu vain kansaneläkkeestä. Se ei uhkaa kansantaloutta. Muut eläkkeet ovat rahastoitujia, eli eläkettä maksetaan sen verran, mihin rahastot riittävät.

”Meillä järjestelmä on ikään kuin semi-julkinen. On lyöty lukkoon etuuksien taso, ja sitten kerätään niitä varten rahat. Tämä systeemi ei aina välttämättä ole niin tasapainossa kuin esimerkiksi Tanskassa”, Kangas sanoo.

Pietikäinen kantaa huolta myös järjestelmän makrotason kestävydestä. Pitkään jatkuneen matalan koron aikana investointien tuotot ovat olleet pieniä ja eläkerahastoihin on syntynyt vajetta. Toisaalta vaarana on myös ilmastonmuutoksen myötä uhkaava investointien kestävämyys.

”En haluaisi, että eläkerahani olisivat kiinni öljy-yhtiössä fossiilisiin polttoaineisiin perustuvassa liiketoiminnassa, sillä jonain päivänä niistä muodostuisi taloudellinen riski. Ja koska eläkeyhtiöt ovat suuria instituutioita, on mietittävä, mitä teemme hiilikuplalle niiden investoinneissa”, hän valaisee.

Kangas sanoo, että Suomessa järjestelmää on vaikea muuttaa siihen liitetyn yhteiskunnallisen päätösvalan vuoksi. Tanskan ja Hollannin mallin taas on jähmettänyt se, että siellä ay-liikkeen hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet ajavat samaa asiaa kuin Suomessa työeläkkeet tai työttömyyskassajärjestelmä, jossa ay-liike on mukana.

”On siis yhteinen intressi ylläpitää työmarkkinaeläkkeitä. Meillä lähdetään siitä, että on työeläkkeet, ja jos ei ole kerryttänyt työeläkettä, saa vähimmäisturva. Perusrakenne on meillä silti ihan kohtuullinen. On vain pidettävä huolta siitä, että peruseläketurvan taso on riittävä. Nyt se ei sitä ole ainakaan EU:n tai Euroopan neuvoston mielestä”, Kangas kiteyttää. ¶

Eläkeläisköyhyys ei ole myytti

Euroopan unionissa sovellettiin aiemmin OECD:n tuloarvoja köyhyyden määrittelyssä. Tuolloin valtaosa suomalaisista eläkeläistä ylitti köyhyysrajan. Rajan alle jäivät ne, joiden tulot olivat 50 % mediaanitulosta.

Nytkin raja on nostettu 60 %:iin, minkä seurauksena noin 100 000 suomalaista eläkeläistä putoaa määritellyn köyhyysrajan alle.

”Suomen peruseläkejärjestelmä on tämän mukaisesti kattava mutta ei riittävä. Meillä maksetaan eläkettä kaikille, mutta EU-mittareilla mitattuna tilanne on huono”, sanoo Kelan yhteiskuntasuhteiden johtaja **Olli Kangas**.

EU käyttää köyhyyden laskemisessa myös suhteellisen deprivaaation mittaria. Erilaisten muuttujien avulla selvitetään, pystyykö henkilö esimerkiksi lämmittämään asuntonsa tai hankkimaan välttämättömiä hyödykkeitä. Näillä mittareilla eläkeläiset sekä Suomessa että Ruotsissa ovat suhteellisen hyvässä asemassa, sillä Suomessa saa nimelliseen hintaan paljon julkisia palveluja.

Suomi on kuitenkin saanut moitteita siitä, että EU:n asettama eläkeläisten keskitulo vaatimus ei Suomessa täyty. Yli 65-vuotiaiden keskitulo on Suomessa noin 80 % väestön keskitulosta, kun se EU:ssa on keskimäärin 95 %.

”Meillä kaikki munat ovat samassa eläkejärjestelmäkorissa, kun muissa maissa on useita erilaisia koreja, joista niitä munia kerätään”, Kangas kuvailee.

Hollannissa vain noin 7 % eläkeläisistä jää alle köyhyysrajan. Alhaista prosenttia selittää vahva kansaneläke. Saksakaan ei pärjää köyhyysvertailuissa huonosti, vaikka maan järjestelmä ei tunne vähimmäisturvaa. Naisten asemaa parantavat siellä korkea työllisyysaste ja mahdollisuus eläkeoikeuksien jakamiseen puolisoiden kesken.

Erittäin köyhiä Suomessa on vähemmän kuin esimerkiksi Saksassa. Saksan eläkeläisistä noin 5 % on niitä, joiden tulot ovat alle 40 % mediaanitulosta. Yhtä köyhiä on Suomessa noin 2 %. Jos mediaanitulon raja nostetaan 50 %:iin, reilut 10 % saksalaisista ja vajaa 10 % suomalaisista eläkeläisistä jää sen alle. Nykyisen köyhyysrajan alle eli alle 60 %:iin mediaanitulosta jää Saksassa enää 20 % mutta Suomessa taas 25 % eläkeläisistä.

Ero johtuu ennen kaikkea pienituloisten eläkeläisten tulopaketin koostumuksesta. Suomessa se koostuu julkisista eläkkeistä, mutta Saksassa ja monissa muissa maissa mukaan tulee myös muita elementtejä sekä työ- ja pääomatuloja.

”Saksassa eläkeläiset saavat eläketuloja noin 20 000 ostovoimainotettua euroa vuodessa ja muita kuin eläketuloja noin 10 000 ostovoimainotettua euroa vuodessa. Samaan aikaan suomalainen eläkeläinen saa keskimäärin ehkä noin 5 000 euroa vuodessa muita kuin lakisääteisiä eläketuloja”, Kangas valaisee.

Naistutkimuksen radikaali vaatii nyt mummututkimusta

Köyhyys on ikäihmisille yksinäisyyttä suurempi ongelma, sanoo Vappu Taipale. Hän muistuttaa, että vanhat ihmiset ovat voimavara, jolla on käytettävissään nykyajan halutuinta resurssia – aikaa.

Teksti Johanna Hytönen Kuva Aleksii Poutanen

Mummotalous pitää monen yrityksen pyörät pyörimässä tänäänkin. Junat ja bussit kuljettavat isovanhempia hoitamaan flunssaisia lapsenlapsia, jotta lasten vanhemmat pääsevät töihinsä.

Ilmainen lastenhoitoapu ei ole ainoa esimerkki siitä, mitä vanhoilla ihmisillä on annettavana. Professori **Vappu Taipale** on edistänyt uransa aikana niin päivähoitolakia kuin naistutkimusta tieteenalana. Nyt hän rohkaisee vanhoja ihmisiä jakamaan kokemustaan, osaamistaan ja lämpöään ympäröiviin yhteisöihin.

Paljon puhuttu huoltosuhde voisi keikahtaa huomaamatta oikeaksi, jos nuoret saataisiin uskomaan tulevaisuuteen ja perustamaan yhä isompia perheitä. Muun muassa sitä mummot ja papat voivat olla tukemassa.

Vappu Taipale: ”Vanhat ihmiset ovat voimavara myös kuluttajina, perheenjäseninä ja ammattiryhmänsä edustajina. Mutta vaikka heillä olisi paljon varallisuutta, he eivät kiinnosta markkinatutkijoita. Yli 65-vuotiaat niputetaan hyvin usein yhdeksi ryhmäksi, vaikka ihmiset voivat elää tuon ikärajan jälkeen vuosikymmeniä. Tiedon puute johtuu siitä, että meillä ei ole koottua tietoa siitä, minkälaisia ovat eri vuosikymmeniä edustavien sukupolvien tiedot, taidot ja demografia.”

Yksinäisyyden tunne on normaalia

Vappu Taipale on sitä mieltä, että vanhuudesta puhutaan usein liian kielteiseen sävyyn. Hän muistuttaa, että vaikea-asteista sosiaalista yksinäisyyttä kokee tilastojen mukaan vanhoista ihmisistä noin 4–6 %. Osuus on sama

kuin muussa väestössä keskimäärin.

Vanhojen ihmisten yksinäisyyttä tai masennusta suurempana ongelmana hän pitää ikäihmisten köyhyyttä. Noin 100 000:n yli 65-vuotiaan suomalaisen tulot jäävät Euroopan unionin määrittelemän köyhyysrajan alapuolelle.

Vappu Taipale: ”Yksinäisyys on normaali tunne ja jokainen kokee sitä joskus. Myös alakulo on normaalia. Se ei ole tauti eikä se ole vaarallista. Kun käyn esiintymässä eri puolella Suomea ja puhun ikätovereilleni, kehotan heitä olemaan aktiivisia, lähtemään ulos ja ottamaan oman paikkansa. Nykyajan vanha ihminen ei jää neljän seinän sisälle.”

Neljäs ikä menneen talven lumia

Vappu Taipaleen 2000-luvulla ilmestyneet kirjat *Vanha ja vireä* sekä *Isoäitikirja* ovat kasvattaneet viime vuosina suosiotaan. Vanhenemisen aihe kiinnostaa maailmassa, jossa yhä useampi elää yli 90-vuotiaaksi.

Kolmannen iän käsite lanseerattiin ranskalaisessa yliopistomaailmassa 1970-luvulla. Kolmannella iällä tarkoitetaan eläköitymisen jälkeistä elämää. Nykyisin vanhat ihmiset ovat aiempaan verrattuna huomattavan hyväkuntoisia ja vanhenevat hyvin eri tahtiin.

Vappu Taipale: ”Muistutan aina ihmisiä siitä, että olen vanha mutta en vanhus. Äitini totesi 92-vuotiaana, että ’nyt minusta on tainnut tulla vanhus’. Vanhukseksi tulee, kun tarvitsee apua tavanomaisissa askareissa. Ihmiset vanhenevat huomaamatta ja yksilöllisesti. Olin vanhuspalvelulakia työstäneessä työryhmässä mukana ja

pidin tiukasti kiinni siitä, että tuen ja palvelujen tarvetta ei määritellä ikärajoin.”

Keski-ikä on noussut niin korkeaksi, että vireää kolmatta ikää seuraavat elämänvaiheetkin ovat saaneet jo nimen. Neljännessä iässä, yli 75-vuotiaana, tuen tarve lisääntyy. Yli 85-vuotiaiden viides ikä on vaihe, jossa moni tarvitsee jo enemmän hoivaa.

Vappu Taipale: ”Kolmas ja neljäs ikä ovat puheenaiheina jo menneen talven lumia. Viideskin ikä alkaa olla nyt monen ulottuvilla. Brittiläinen sosiologi **Peter Laslett** on todennut kolmannesta iästä, että se on ihmiselämän kulminaatiopiste ja elämän kruunu. Se on parasta, luovinta ja vapainta aikaa, ja ihmisellä on mahdollisuus saada silloin paljon aikaiseksi.” 📖

Vappu Taipale

- 77-vuotias professori ja tietokirjailija
- lääketieteen ja kirurgian tohtori
- työskennellyt lastenpsykiatrina
- Stakesin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen edeltäjä) pääjohtaja 1992–2008
- sosiaali- ja terveysministeri 1981–1983
- kirjoittanut useita kirjoja, kuten *Vanha ja vireä*, *Isoäitikirja* (kummastakin toinen laitos 2017), *Lasten mielenterveys* (1992), *Rauhan lapset* (1982).

Asia, jonka muuttaisin sosiaaliturvassa: Nuorena vammautuneiden tai mielisairauksiin sairastuneiden eläkkeissä pitäisi olla tulevaisuuden progressiota.

Vanhuudesta puhutaan usein kielteiseen sävyyn, sanoo Vappu Taipale. Vaikea-asteinen yksinäisyys on ikäihmisten joukossa yhtä yleistä – tai harvinaista – kuin muissakin ikäryhmissä.

Kun talous takkuua, eläkeläinen joustaa

Eläkeläisten etuuskien kehityksessä näkyy suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan muutos. Eläkkeelle siirrytään yhä terveempänä ja eläkettä nautitaan yhä pidempään. Talouden muutokset heijastuvat erityisesti kansaneläkkeisiin.

Teksti Kela Grafiikka Essi Kuula

1939

alettiin kerätä kansaneläkkeen vakuutusmaksuja.

Ensimmäiset kansaneläkkeet maksuun työ- ja työttömyyseläkkeinä

1942

1937

Kansaneläkelaki 1937

Kansaneläkelaki vahvistettiin 31.5.1937, ja se tuli voimaan vuoden 1939 alusta. Kansaneläkelaitoksen toiminta alkoi 1937.

1952

Vanhuusavustukset ja työttömyysavustukset

1955

Ensimmäiset vanhuuseläkkeet maksuun

1949

Lisäeläke vähävaraisille valtion ja kuntien varoista.

Vanhuuseläkkeiden lukumäärä ylitti työttömyyseläkkeiden määrän

1952

Uudistuksen jälkeen kaikille saman suuruisen peruseläke, jonka lisäksi tukieläke vähävaraisille.

1957

Kansaneläkejärjestelmän uusiminen 1957

Eläkkeet ja muut lakeihin perustuvat avustukset eivät taanneet toimeentuloa: vuonna 1956 yli 90 % kansaneläkkeistä oli valtion ja kuntien maksamia lisäeläkkeitä ja vanhuus- ja työttömyysavustuksia, eli maksueläkkeiden osuus oli vain 9 %.

Täysi kansaneläke oli uudistuksen jälkeen aiempaan verrattuna kaksinkertainen:

80 mk, jolla sai esimerkiksi

7 kiloa kahvia tai

16 kiloa voita tai

100 rasiaa savukkeita.

Kansaneläke oli monelle naiselle varsinkin maaseudulla ensimmäinen oma raha.

1970-luku

Parannuksia tukiin

Parannuksia tukiliisiin, asumistukiin, rintamasotilasetuksiin ja työttömyysetuuksiin. Eläkkeensaajien lukumäärä kasvoi ripeästi.

1970 alettiin maksaa eläkkeensaajan asumistukea.

1971 alettiin maksaa rintamasotilaseläkkeitä ja -lisiä.

1971 alettiin maksaa työttömyyseläkkeitä.

1986 ylittyi miljoonan eläkkeensaajan raja.

1989 ylittyi miljoonan kansaneläkkeensaajan raja.

1980-1985 toteutettiin kansaneläkeuudistus useassa vaiheessa.

1980- ja 1990-luvut

1990-luvulla lama heijastui eläkkeisiin. Eläkkeitä leikattiin ja eläkkeen saamisen ehtoja tiukennettiin.

1986 otettiin käyttöön uusia eläkelajeja. Esimerkiksi vanhuuseläke voitiin myöntää varhennettuna ja työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä.

1995 Kelasta eläkettä saavien lukumäärä oli **1 119 700**, joka on suurin koko laitoksen olemassaolon aikana.

2005 työeläkeuudistus ja muutoksia kansaneläkejärjestelmään: alettiin maksaa muun muassa pitkäaikaistyöttömien eläkettä.

2008 merkittäviä muutoksia: muun muassa eläkkeensaajan asumistukea ei enää luettu eläkkeisiin.

Kaikkein pienituloisimmille uusi tukimuoto, takuueläke, vuonna **2011**.

2017 Eläkeuudistus astui voimaan. Eläkeikärajat nousevat vaiheittain, eläkettä karttuu yhtäläisesti eri ikäisille ja käyttöön tulee uusia eläkemuotoja.

Nyt (2016)

Kansaneläkkeen saajia oli vuonna 2016 noin **610 000**.

Suomen eläkemenoit olivat noin

30 miljardia euroa,

mikä on runsaat 40 % kaikista sosiaaliturvamenosta.

Kelan maksamat eläkkeet ovat

alle 10 %

kaikista eläkemenosta.

Suurimman osan muodostavat työeläkkeet.

”Kun menee hyvin, ei pidä vaan olla höllöttää”

Pitkän linjan kansanedustaja Seppo Kääriäinen pohtii radikaaleja ratkaisuja samalla kotipolulla, missä Kääriäisiä on astellut yli 500 vuoden ajan. Vaikeat päätökset pitäisi aina tehdä silloin, kun yhteiskunnalla menee hyvin.

Teksti Johanna Hytönen Kuvat Ville Rinne

Kesällä 1985 puoluesihteerit **Seppo Kääriäinen** ja **Erkki Liikanen** vetäytyivät viikoksi etsimään sopua kotihoidon tukea koskevaan kiistaan. Asiasta ei tuntunut millään syntyvän yhteisymmärrystä hallituspuolueiden kesken.

Pääministeri **Kalevi Sorsa** vetosi puoluesihteerihin, että nämä vielä kerran yrittäisivät saada ratkaisua aikaan. Keskustelujen perusteella luotiin vallankumouksellinen etuus, joka keski uudistuspaineita seuraavat kolmekymmentä vuotta.

Kääriäinen on vielä tänäkin päivänä tyytyväinen neuvottelun tulokseen. Kotihoidon tuki itsessään kaipaisi hänen mielestään kuitenkin jo uudistamista.

Hallitus onkin käynnistänyt laajan perhevapaauudistuksen, jonka yhtenä ajurina on vuosia jatkunut maailmanlaajuinen taantuma.

”Kotihoidon tukea on väitetty etuudeksi, jonka avulla on haluttu saada naiset kotiin hoitamaan lapsia. Kysymys oli kuitenkin valinnan mah-

dollisuuksien lisäämisestä. Kotihoidon tuki on tarjonnut perheille yhden uuden mahdollisuuden lasten hoitamiseen. Kotihoidon tuesta on tullut kunnille niin hyvä, että monet kunnat ovat maksaneet jopa lisää tukea lakisääteisen etuuden päälle”, Kääriäinen muistelee.

Sosiaalinen menestystarina

Seppo Kääriäinen tunnetaan sovinnonhaluisena neuvottelijana. Hän on ollut vaikuttaja monen uudistuksen ja henkilövalinnan taustalla. On jopa sanottu, että keskustan puoluekenttä seuraa Kääriäisen peukalon suuntaa – on se sitten ylös tai alas.

Hän on myös neuvotteluyhteiskunnan kannattaja.

”Paikallisella neuvottelulla ja sopimisella päästään usein hyviin tuloksiin. Jousto ja turva kulkevat käsi kädessä. Elävä elämä on osoittanut, että se toimii”, hän muistuttaa.

1990-luvun laman ja tuoreen taan-

tuman kokemuksella Kääriäinen korostaa, että vaarallisinta on silloin, kun asiat ovat hyvin.

”Silloin ei pidä olla höllöttää vaan miettiä, mitä uusia ratkaisuja voisi tehdä. Ei riitä, että asioita tehdään paremmin. Pitää miettiä myös uusia asioita”, hän kiteyttää.

Siksi pelkkä perhevapaiden uudistus ei Kääriäisen mukaan nyt riitä. Tarvitaan sosiaaliturvan kokonaisuudistusta. Siihen ajaa taantuman ohella maailmanlaajuinen työn ja työsuhteen murros.

”Nuori polvi tulee työskentelemään yhä useammin yrittäjänä. Sosiaaliturvan pitää kannustaa työn tekemiseen siten, että työn tekeminen on aina kannattavaa”, hän sanoo.

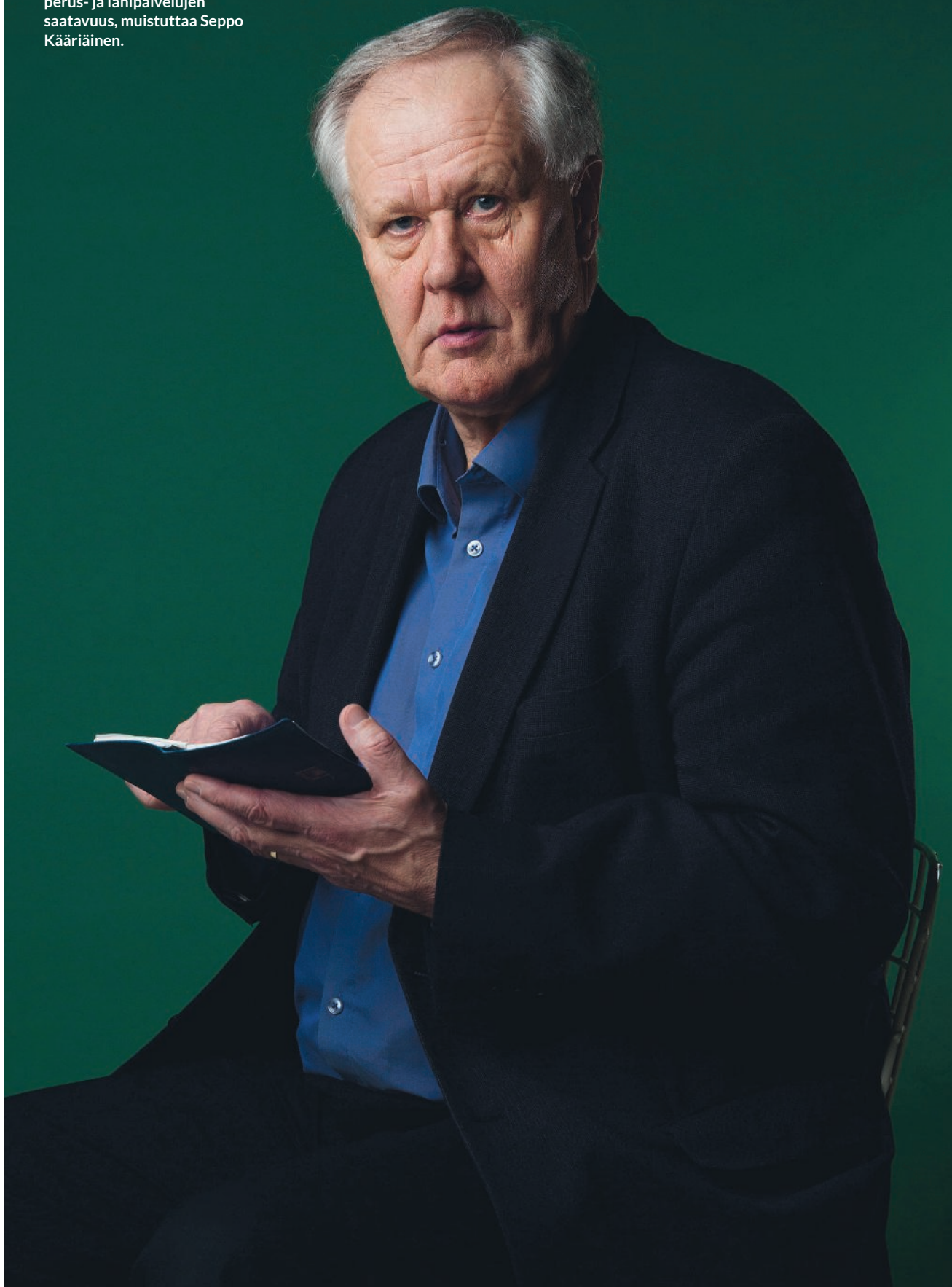
Kääriäinen arvioi, että ihmisille pitäisi antaa enemmän valinnan mahdollisuuksia. Palveluja pitäisi tarpeen mukaan räätälöidä.

Kääriäinen antaisi vaihtoehtoja ja valtaa ihmisille itselleen, aivan kuin kotihoidon tuella aikanaan tehtiin.

Ei riitä, että asioita tehdään
aina paremmin. Pitää miettiä
myös uusia asioita, sanoo
Seppo Kääriäinen.

Sote-uudistuksessa halutaan
ennen kaikkea varmistaa
perus- ja lähipalvelujen
saatavuus, muistuttaa Seppo
Kääriäinen.

Siten luodaan hänen mukaansa sosiaalisia menestystarinoita.

Aika näyttää, tuleeko esimerkiksi perustulosta menestystarina. Kääriäinen on tyytyväinen ainakin siihen, että perustulokokeilu saatiin käyntiin.

”Sen perusteella saamme analysoida tietoa yhdenlaisen perustulomallin vaikutuksista”, hän perustelee.

Hän ei ota vahvasti kantaa perustuloon mutta toteaa, että se voi olla yksi vaihtoehto, kun mietitään joustavaa ja kannustavaa sosiaaliturvaa.

Radikaaleja ratkaisuja

Kotihoidon tuen tarina jatkui 1990-luvun lamassa, joka seurasi 1980-luvun lopun nousukautta. Kääriäinen oli tuolloin kauppa- ja teollisuusministerinä ja kamppaili pitääkseen suomalaiset yritykset toimintakykyisinä. Neuvostoliiton-kauppa oli pysähtynyt lähes täysin ja vienti veti vielä huommin kuin nyt päätymässä olevassa taantumassa.

Silloinen hallitus vastasi yritysten vaikeaan tilanteeseen muuttamalla yritysverotusta. Suomessa siirryttiin yli kymmeneksi vuodeksi avoimiseen verotukseen, joka loppui vasta yritys- ja pääomaverotuksen uudistuksen myötä 2005.

Avoir fiscal on suosittu veromalli Euroopan ulkopuolella. Se on yhtiöveron hyvitysjärjestelmä, jossa osinkoa

ja siihen liittyvää yhtiöveron hyvitystä pidetään osingonsaajan henkilökohtaisena tulona. Tästä seuraa, että osinkotuloa verotetaan vain kerran, toisin kuin Suomen nykyisessä verotusjärjestelmässä, jossa osinkotuloa verotetaan kahdesti.

Avoir fiscalin tarkoituksena on varmistaa, että osakeyhtiöihin jäisi pääomaa, jotta ne olisivat terveempiä kohtaamaan taloudellisia haasteita ja valmiimpia investoimaan.

”Kun uusi yhtiöveromalli otettiin käyttöön, valtio sai enemmän verotuloja ja yritykset hyötyivät. Se oli tuolloin aika radikaali ratkaisu”, Kääriäinen muistelee.

Vastaavanlainen radikaali ratkaisu voisi nykypäivänä olla negatiivinen tulovero, joka on yksi perustulomalleista. Verovelvollinen maksaisi veroa vain tietyn rajan ylittävistä tuloista. Rajan alittavista tuloista valtio maksaisi verotettavalle taloudellista tukea, jota kutsutaan negatiiviseksi tuloveroksi.

Sote rakennetaan alhaalta ylös

Nyt Kääriäinen iloitsee siitä, että sote- ja alueuudistus ovat käynnissä.

”Tärkeintä on, että sote-uudistus saadaan vihdoin tehtyä”, hän huokaa.

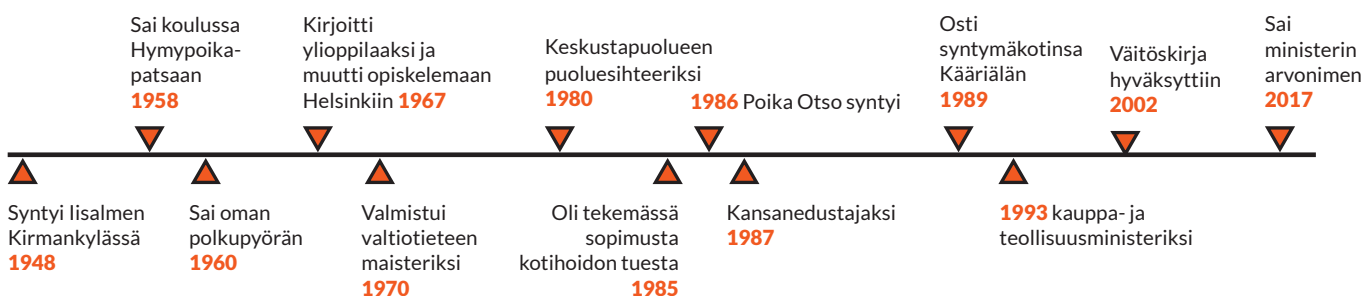
Kääriäinen muistuttaa, että sote-uudistuksessa pitää ennen kaikkea varmistaa perus- ja lähipalvelujen saatavuus.

”Aika näyttää, voidaanko maakunnille myöntää verotusoikeus.”

”Sote rakennetaan alhaalta ylöspäin. Monet maakunnat ovat jo pitkällä sote-uudistuksen valmistelussa, vaikka suuria linjoja vielä puntaroidaan. Se on välttämätöntä soten onnistumiseksi. Pitää muistaa, että kunnat eivät voi vetäytyä sote-vastuista sote-uudistuksen jälkeen. Kuntien tehtävänä on ennalta ehkäisevä terveydenhuolto”, hän toteaa.

Keskustelu sote-palvelujen valinnanvapaudesta on viivittänyt lakiehdotuksen valmistumista. Kääriäinen muistuttaa, että valinnanvapauden sisältö ratkeaa lausuntokierroksen tulosten ja perustuslakivaliokunnan kannanoton perusteella. Hallituspuolueiden kesken on sovittu näiden näkökohtien ottamisesta huomioon.

SEPPO KÄÄRIÄINEN

”Meidän pitää tarjota mahdollisuuksia ja tukea myös niille nuorille, jotka haluavat oppia käytännön työssä.”

Kela tulee vastaamaan valinnanvapauden toteutuksesta rakentamalla sitä varten tietojärjestelmät.

”Kela on merkittävä soten ICT-palveluiden tuottaja ja tietovarannon ylläpitäjä. Sote-palvelut pysyvät hyvinä ja paranevat vain, jos tieto kulkee luotettavasti toimijalta toiselle. Kelan ICT-järjestelmää kehitetään vaiheittain tähän tarpeeseen”, Kääriäinen sanoo.

Monet asiantuntijat ovat olleet huolissaan siitä, missä määrin valinnanvapaus koskee erikoissairaanhoidon. Kääriäisen mukaan sote-uudistuksessa pyritään välttämään hoidon pirstaloituminen.

”Asiakkaalle, apua hakevalle, tehdään oma suunnitelma, johon kirjaetaan kaikki palvelutarpeet. Tätä suunnitelmaa on jokaisen hoitoa tarjoavan ja antavan noudatettava. Sote-keskukseen tuodaan sosiaalipalveluiden neuvontaa ja ohjausta”, hän kiteyttää.

Sote-palvelujen rahoitus uusiksi?

Sote-palvelujen rahoitus on herättänyt paljon kysymyksiä. Kääriäinen korostaa, että rahoitus tulee edelleen valtiolta.

”Sote-mallin alku näyttää, kehittykö maakuntahallinto siten, että maakunnille voitaisiin myöntää verotusoikeus. Sote-palveluihin käytettävissä oleva rahamäärä ei siitä kasvaisi”, Kääriäinen sanoo.

Verotaakka jaettaisiin uudelleen kuntien, valtion ja maakuntien kesken.

Julkiset sote-palvelut rakennetaan Kääriäisen mukaan maakuntien, seutukaupunkien ja kuntien yhteistyönä. Hän haluaa korostaa seutukaupunkien merkitystä. Niitä on Suomessa yli 50, ja yksi niistä on Kääriäisen kotikaupunki Iisalmi.

”Sote-uudistuksen tuomat lähipalvelut ja ennakoiva terveydenhuolto luovat sillan kunnista erikoissairaanhoidon. Sote-uudistuksen tärkein tavoite on parantaa lähipalveluita mahdollisimman tasa-arvoisella tavalla”, hän kuvailee.

Seutukaupunkien osuus bruttokansantuotteesta on 10–15 %. Ne ovat usein merkittäviä teollisuuspaikkakuntia, kaupan keskittymiä, energia- ja liikenteen solmukohtia. Kääriäinen korostaa, että toimivat sairaalat ja terveydenhuolto ovat seutukaupungeille välttämätön vetovoimatekijä. Niiden voimalla seutukaupungit jaksavat pitää yllä maakuntien elinvoimaa.

Kääriäinen uskoo, että maakuntauudistus pitää huolen koko Suomen elinvoimasta. Kääriäisen Suomessa on eläviä maaseutukaupunkeja, seutukaupunkeja ja kyliä sekä vahva pääkaupunki.

Hän iloitsee siitä, että kasvulle ja liiketoiminnalle on edellytyksiä kaikkialla Suomessa, kunhan niihin tartutaan. Hän ottaa esimerkiksi kotiseutunsa Itä-Suomen, jossa on loistavat olosuhteet biotaloudelle.

”Meillä on ollut jo jonkin aikaa työvoimapula. Pystymme tekemään erinomaisia tuotteita vientiin ja meillä on riittävästi aloituspaikkoja oppilaitoksissa. Silti nuorten syrjäytymisen riski on suuri. Meidän pitää saada nuoret työhön ja opiskelemaan”, hän innostuu.

Kääriäinen on huolissaan nuorista ja heidän työllistymisestään eri puolilla Suomea.

”Tämä on kulunut sanonta, mutta olen sitä mieltä, että työ on parasta sosiaaliturvaa”, hän sanoo.

”Työn ja opiskelun yhteensovittaminen on kaiken a ja o”, hän visioi. ”Meidän pitäisi tarjota mahdollisuuksia ja tukea myös niille nuorille, jotka haluavat oppia käytännön työssä eivätkä viihdy pelkästään koulun penkillä.”

Juuret Savon metsissä

Kääriäisen omat juuret ovat syvällä Iisalmessa. Hän osti vuonna 1989 lapsuudenkotinsa Kääriälän, jossa Kääriäisen suku on asunut 1500-luvulta asti. Tilalle ei löytynyt jatkajaa, ja Kääriäinen päätti perheineen hankkia kotitalon omistukseensa ja palata Helsinkiin. Kääriäinen oli muuttanut kotiseudultaan Savosta Helsinkiin 1960-luvun lopussa, kun hän pääsi Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan opiskelemaan.

”Kun menen iltaisin kotiin halki pihamaan, tunnen olevani osa jatku-moa. Pysähdyn kuuntelemaan samaa elämän huminaa, jota sukupolvet ovat kuunnelleet ennen minua. Tunnen saman tuulen ja hakeudun sateelta samaan suojaan kuin he”, hän kuvailee.

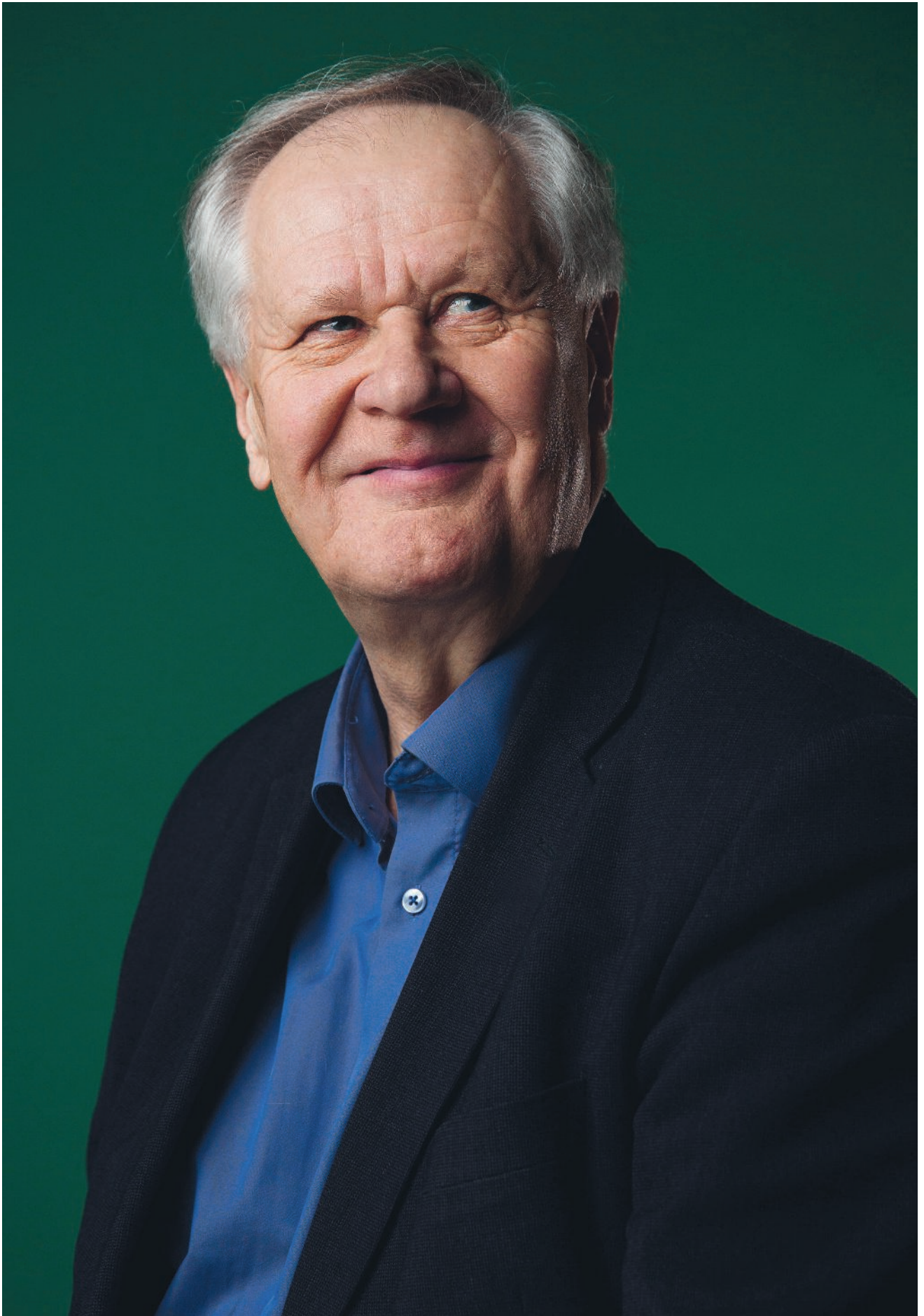
Tilaa pitävät nyt yhdessä isä- ja poika-Kääriäinen. Seppo Kääriäisen ja hänen vaimonsa Pirjon poika Otso syntyi kovasti kaivattuna lapsena vuonna 1986. Kääriäinen pitää poikaansa yhtenä elämänsä suurimmista saavutuksista.

”Suurimmat saavutukseni eivät liity millään tavalla politiikkaan”, Kääriäinen täsmentää.

Hän laskee yhdeksi niistä myös tohtorinväitöskirjansa. Väitöskirja valmistui parikymmentä vuotta myöhässä, kun politiikka oli jo vienyt valtiotieteilijän mennessään.

Mitä Kääriäinen sitten haluaisi jättää neuvoksi seuraaville päättäjäsukupolville, kun hän joskus jättää politiikan?

”Ei kannattaisi luopua hyvästä neuvottelun ja sopimisen perinteestä vain poliittisten tarkoituksien vuoksi. Varmasti arvaat, että viittaan tässä myös työmarkkinapolitiikkaan.”

Kolmas ikä voi tuoda mukanaan toimeentulo-ongelmia

Eläkeläisten tulotaso näyttää vanhuuseläkkeelle siirryttäessä laskevan yhä jyrkemmin. Eläkkeensaajan asumistuki suojelee monia, mutta täydentävän toimeentulotuen tarve voi silti lisääntyä.

Kolmas ikä on sosiologi **Peter Laslettin** määritelmän mukaan itsenäistä ja aktiivista eläkeläisaikaa, jolloin ei vielä olla riippuvaisia toisista. Vanhuuseläkkeelle siirtyminen tarkoittaa enää harvoin sitä, että ihminen olisi liian raihnas osallistumaan työelämään. Monille alkaa elämänvaihe, jolloin voi nauttia vapaa-ajan suomista mahdollisuuksista ilman työn sitovuutta.

Eläkkeen keskimääräinen korvaussuhde on 2000-luvulla ollut noin 60 % työuran keskimääräisistä tuloista. Tulovien vuosikymmenien aikana alkavien eläkkeiden korvaussuhteiden ennustetaan laskevan noin 50 prosenttiin. Eläkkeelle siirtyvien pitää siis tulla toimeen selvästi pienemmillä tuloilla kuin työssä olleessaan.

Työeläke poistaa köyhyyttä

Yleensä eläkeläiset selviytyvät taloudellisesti kohtuullisen hyvin, mikä johtuu ennen kaikkea työeläkkeiden köyhyyttä poistavasta vaikutuksesta. Eläkeläisissä on kuitenkin myös niitä, joiden ei syystä tai toisesta ole kertynyt työeläkkeeseen oikeuttavaa tuloa tai he saavat sitä vain hyvin vähän. Heidän eläketulonsa koostuu ainoastaan tai pääosin takuueläkkeestä.

Takuueläke 760,25 €/kk on perus- turvaetuuksista tasoltaan korkein. Silti

se on vain reilut 30 % keskipalkkaisen henkilön tuloista.

Koska tulotaso vanhuuseläkkeelle siirryttäessä laskee, ei eläkeläiskotitalouden toimeentulon kannalta ole yhä edentekevää, onko eläkeläinen yksin asuva vai onko hänellä puoliso, joka on yhä työelämässä tai myöskin siirtynyt eläkkeelle. Yksin asuminen lisää toimeentulo-ongelmia niin kolmannessa iässä kuin muissakin ikäryhmissä.

Toimeentulo-ongelmia ennustaa eläkeläiskotitalouksissa myös ikä. Nuoremmat vanhuuseläkeläiset kokevat tulojensa olevan riittämättömämpiä kuin vanhemmat eläkeläiset. Myös koulutustaso, asunnon hallintamuoto sekä koettu terveydentila vaikuttavat siihen, miten riittäviksi kotitalouden tulot koetaan. Vuokralla asuvat, heikommin koulutetut sekä huonon terveyden omaavat kokevat muita enemmän toimeentulo-ongelmia.

Yksin asuvilla suurempi riski

Toimeentulo-ongelmia pyritään eläkeläiskotitalouksissa ratkaisemaan ensisijaisesti käyttämällä omia säästöjä. Rahaa voidaan myös lainata sukulaisilta tai ystäviltä, mutta se on selvästi harvinaisempaa.

Täyden kansaneläkkeen saajista 15 % oli vuonna 2011 tehdyn kyselytut-

kimuksen mukaan hakenut toimeentulo-ongelmien vuoksi toimeentulotukea. Sitä oli kuitenkin saanut heistä vain 5 %.

Kaikkien eläkeläisten joukossa toimeentulotuen hakeminen oli selvästi yleisempää, jos kotitalouden tuloilla eläminen koettiin vaikeaksi. Tällaisista eläkeläiskotitalouksista lähes puolet (41 %) oli hakenut toimeentulotukea.

Perustoimeentulotukea haki syyskuussa 2017 Kelasta 4 387 eläkeläiskotitaloutta. Niistä 3 542 kotitaloudesta hakija oli 65–79-vuotias eli edusti niin sanottua kolmatta ikää. Näistä kotitalouksista edelleen 2 764 oli sellaisia, joissa toimeentulotuen hakija asui yksin. Kolme neljästä toimeentulotukea saaneesta kotitaloudesta (hakija 65–79-vuotias) oli siis yksin asuvien eläkeläisten kotitalouksia. Suhde on lähes päinvastainen siihen nähden, kuinka paljon Tilastokeskuksen mu-

Hakija ei aina odota saavansa perustoimeentulotukea. Tarve voi kohdistua täydentävään tukeen.

kaan on yksin asuvia kaikista tämän ikäluokan eläkeläisistä (41 %).

Eläkeläiskotitalouksissa (hakija 65–79-vuotias) keskimääräiset huomioon otettavat tulot olivat syyskuussa tehdyissä päätöksissä 1 075 euroa ja vastaavasti huomioon otettavat menot 1 250 euroa. Keskimääräinen näille kotitalouksille maksettu perustoimeentulotuki oli 247 euroa.

Toimeentulotukea myönnettiin varsinaisiin asumismenoihin keskimäärin 90 euroa ja terveydenhuoltomenoihin 108 euroa. Vaikka terveydenhuollon korvatut menot olivat selvästi pienemmät kuin vanhemmissa ikäryhmissä (80–84-vuotiailla 144 euroa), korvatut terveystulot ylittivät kuitenkin asumisen menot, kun laskettiin perustoimeentulotuen määrää.

Täydentävää tukea tarvitaan

Syyskuussa 2017 tehtiin 5 201 ratkaisua perustoimeentulotuesta sellaisille kotitalouksille, joissa hakijana on 65–79-vuotias henkilö. Myönteisiä päätöksiä tehtiin yhteensä 2 379. Hakemuksista hylättiin 2 814 eli yli puolet, mikä tukee havaintoja siitä, että vähimmäiseläkkeen turvin elävät hakevat toimeentulotukea selvästi useammin kuin he sitä saavat.

Keskimäärin 52 % yhden hengen kotitalouksien ja 67 % lapsettomien pariskuntien perustoimeentulotuen hakemuksista hylättiin, kun hakijana oli 65–79-vuotias henkilö. Tämä on suhteellisesti selvästi enemmän kuin

nuoremmissa ikäryhmissä. Esimerkiksi 60–64-vuotiaiden vastaavat hylkäämisosuudet olivat 31 % ja 45 %.

Miksi eläkeläiskotitalouksien perustoimeentulotuen hakemuksia sitten hylätään suhteellisesti enemmän kuin muiden kotitalouksien? Yleisin syy hakemuksen hylkäämiselle on kaikissa hakijaryhmissä se, että huomioon otettavat tulot ovat liian suuret. Näin on myös yli 65-vuotiailla toimeentulotuen hakijoilla.

Yhdeksässä kymmenestä eläkeläistalouden hyläytystä hakemuksesta syynä oli laskennallinen tuloylijäämä. Esimerkiksi 25–64-vuotiailla tämä oli syynä kolmella neljästä hylkäävän päätöksen saaneesta eli selvästi harvemmin.

Alle 10 %:ssa hylätyistä päätöksistä syynä oli selvitysten puuttuminen, eli pyynnöstä huolimatta tarvittavia selvityksiä ei ole toimitettu Kelaan.

Hylkäävä päätös ei välttämättä ole yllätys perustoimeentulotuen hakijalle. Koska täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen saanti edellyttää Kelan päätöstä perustoimeentulotuesta, hakija ei välttämättä odotakaan saavansa perustoimeentulotukea vaan tavoittelee lähinnä oman asuinkuntansa myöntämää täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea.

Noin joka kuudennessa kielteisen hakemuksen saaneessa kotitaloudessa (hakija 65–79-vuotias) on ollut tarvetta täydentävälle toimeentulotuelle. Se on selvästi useammin kuin nuoremmissa ikäryhmissä. Toisaalta

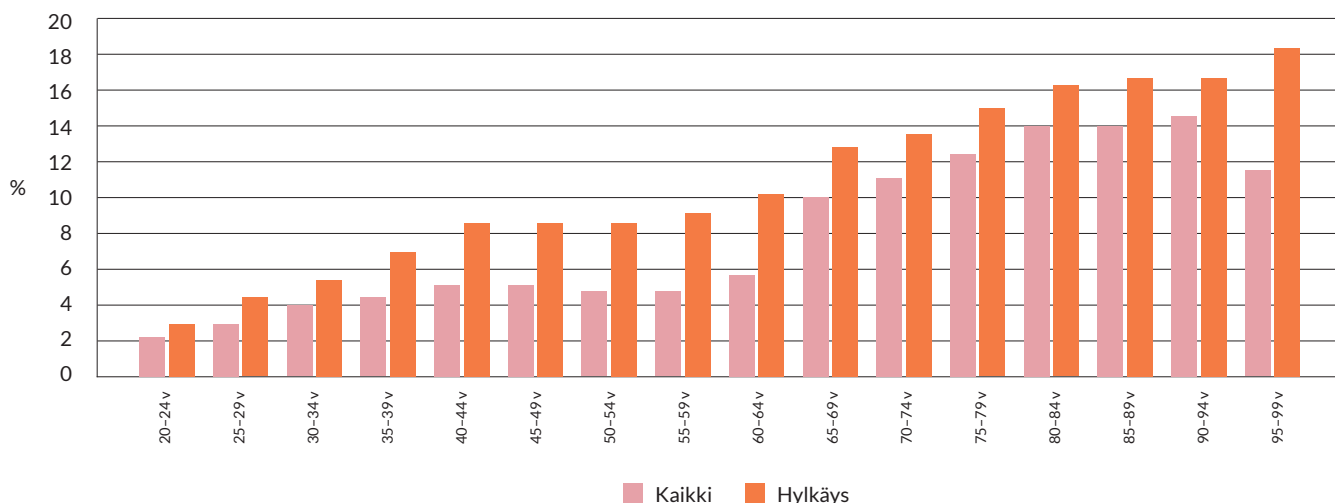
Minna Ylikännö
johtava tutkija, Kela

myös myönteisen päätöksen saaneissa eläkeläiskotitalouksissa on useammin tarvetta täydentävälle toimeentulotuelle kuin nuoremmissa ikäryhmissä.

Vanhuuseläkkeelle siirtyminen on merkittävä muutos elämässä. Se näyttää myös olevan joillekin kotitalouksille toimeentulon näkökulmasta haasteellinen tilanne. Kolmas ikä ei kaikille näyttäydä elämänvaiheena, jolloin nautitaan joutilaasta ajasta terveinä ja elinvoimaisina. Osalle eläkkeellä olo tarkoittaa selviytymistä pienten tulojen ja suurten terveydenhuolto- ja lääkekulujen arjesta.

TYÖDENTÄVÄN TOIMEENTULOTUEN TARVE KAIKILLA JA HYLKÄÄVÄN PÄÄTÖKSEN SAANEILLA HAKIJAN IKÄRYHMÄN MUKAAN TAMMI-SYYSKUUSSA 2017

Eläkeläiset tarvitsevat muita useammin täydentävää toimeentulotukea

Alle 1 % eläkeläisistä saa perustoimeentulotukea, mutta asumistukea maksetaan joka seitsemännelle eläkeläiselle.

Suomessa asui vuoden 2016 lopussa lähes 1,45 milj. eläkkeensaajaa. Luvussa ei ole mukana osaeläkkeen eikä pelkän perhe-eläkkeen saajia. Eläkkeensaajista 90 % oli täyttänyt 60 vuotta.

Suurimmat eläkkeet maksettiin suurille ikäluokille. Keskimääräinen 65–74-vuotiaiden kokonaiseläke oli joulukuussa 2016 noin 1 800 euroa kuukaudessa. Alle 40-vuotiaiden keskimääräinen eläke oli alle 1 000 euroa kuukaudessa.

Yleistä tai eläkkeensaajan asumistukea

Eläkeläisistä 14,7 % sai syyskuussa 2017 asumistukea. Eläkkeensaajan asumistukea sai 204 000 ja yleistä asumistukea 9 000 eläkeläistä. Eläkeläisistä muun muassa lapsiperheet kuu- luvat yleisen asumistuen piiriin.

Asumistukea saavat eläkeläisistä tyypillisimmin 20–45-vuotiaat. Heistä vähintään puolet sai asumistukea syyskuussa 2017. Sen sijaan 65–79-vuotiaista eläkeläisistä asumistukea sai alle 10 %.

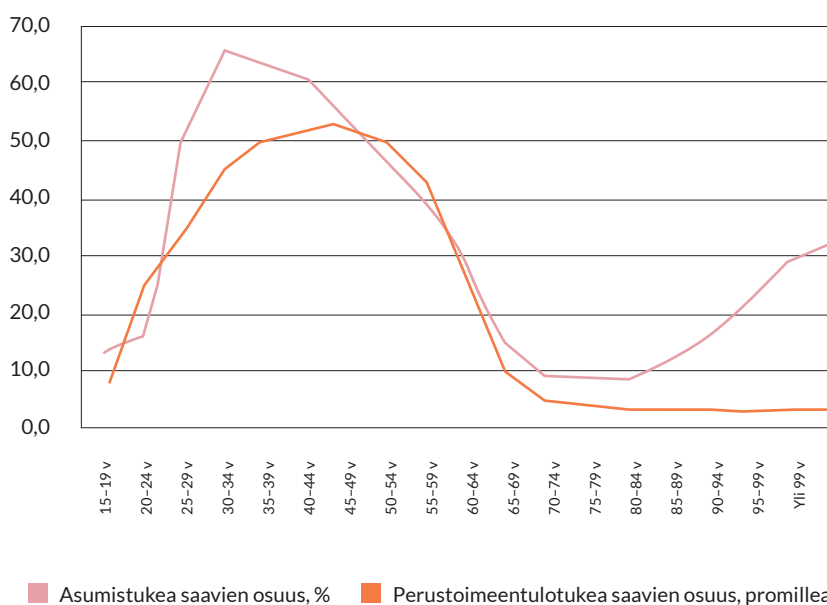
Asumistuen saaminen on yleisempää 85 vuotta täyttäneiden joukossa. Tämä johtuu muun muassa siitä, että he saavat suuria ikäluokkia pienempiä eläkkeitä ja asuvat usein palveluasunnoissa, joissa on omistusasuntoja korkeammat asumismenot.

Toimeentulotuki tarvitaan terveystukien

Kela maksoi syyskuussa 2017 perustoimeentulotukea 11 400 eläkeläiselle. Se on 0,8 % eläkkeistä saavista. Koko väestöstä 4,1 % kuului perustoimeentulotukea saavaan kotitalouteen. 65 vuotta täyttäneistä eläkeläisistä vain 0,4 % sai perustoimeentulotukea.

Eläkeläisten perustoimeentulotuen tarve oli muita saajaryhmiä pienempi myös euroilla mitattuna. Eläkeläisten kotitalouksille maksettu keskimääräinen perustoimeentulotuki oli 254 euroa, kun se kaikilla kotitalouksilla oli

PERUSTOIMEENTULOTUKEA TAI ASUMISTUKEA SAAVIEN OSUUS ELÄKELÄISISTÄ SYYSKUUSSA 2017

427 euroa. Tätä selittää osaltaan se, että eläkeläisten kotitaloudet eivät ole koskaan tulottomia, toisin kuin moni muu perustoimeentulotukea saava kotitalous. Lisäksi eläkkeensaajan asumistuki kattaa asumismenoista usein suuremman osan kuin yleinen asumistuki.

Eläkeläisten perustoimeentulotuesta merkittävä osa meni terveydenhoitomenojen kustannusten kattamiseen. Eläkeläisten perustoimeentulotuesta keskimäärin 111 euroa eli 44 % kohdistui terveydenhoitomenoihin, kun kaikilla tuen saajilla niihin kohdistui keskimäärin 40 euroa eli 9 %.

Yli puolet hakemuksista hylätään

Eläkeläisten perustoimeentulotukihakemukset hylätään muita useammin. Eläkeläisille annetuista perustoimeentulotuen päätöksistä hylkäyksiä oli syyskuussa 54 %, kun kaikkien päätösten osalta osuus oli 24 %.

Tilastotiedon perusteella eläkeläisillä on muita perustoimeentulotuen saajaryhmiä useammin täydentävän tuen tarve. Perustoimeentulotuen päätöksistä 11 % annettiin syyskuussa eläkeläisten kotitalouksille, mutta eläkeläisten osuus Kelasta kuntiin lähetetyissä täydentävän toimeentulotuen hakemuksissa oli 26 %.

Heidi Kempainen

Pääsuunnittelija, Kelan tilasto- ja tietovarastoryhmä

Osallistumistulo voi ehkäistä nuorten syrjäytymistä työelämästä

Nuorten työllisyyttä parantavat toimenpiteet eivät ole viimeisten kymmenen vuoden aikana tuottaneet merkittäviä tuloksia. Nuorille myönnettävä osallistumistulo saattaisi tuoreen selvityksen mukaan vähentää työkyvyttömyyseläkkeellä olevien nuorten määrää.

Nuorelle myönnetty työkyvyttömyyseläke tarkoittaa valitettavan usein jäämistä pysyvästi työelämän ulkopuolelle. Se merkitsee myös niukkuutta jokapäiväisessä elämässä.

Työkyvyttömyyseläkkeelle jääville nuorille ei ehdi kertyä työtuloja. He ovat käytännössä Kelan työkyvyttömyyseläkkeen saajia. Koulutuksen, harjoittelun ja työelämän ulkopuolella oleville nuorille (NEET-nuoret) suunnitellaan nyt osallistumistuloa, joka voisi avata osatyökykyisille nuorille uusia reittejä työelämään.

Suomessa jokaiselle taataan oikeus perustoimeentulon turvaan muun muassa sairauden ja työkyvyttömyyden varalta. Työelämään ja yhteiskuntaan osallistuminen jää sen sijaan monelle osatyökykyiselle ja työhaluiselle nuorelle vain haaveeksi.

Osallistavan sosiaaliturvan ja osallistumistulon tavoitteena on edistää ja vahvistaa työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle päätyneiden mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan.

Osallistuminen voi tarkoittaa koulutautumista, palkkatyötä tai muuta aktiivista toimintaa.

Sipilän hallitus päätti kevään 2017 puoliväliriihessä käynnistää sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen valmistelun. Tavoitteena on, että sosiaaliturva parantaisi työllisyyttä ja toimeliaisuutta sekä vähentäisi eriarvoisuutta. Uudistustyön perusteluissa tunnustetaan, että nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä ei tue etuuksien ja työtulojen yhteensovittamista.

Nuorten osatyökykyisten tilanne on erityisen haasteellinen. Vuonna 1999 tuli voimaan nuoren kuntoutusrahaa koskeva laki. Sen tavoitteena oli edistää osatyökykyisten nuorten osallistumista koulutukseen ja työelämään työkyvyttömyyseläkkeen sijasta.

Vaikka yhä useampi nuori on pääsyt opiskelemaan Kelan tukemana, lain tavoite työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden nuorten määrän vähenemisestä ei ole toteutunut. Sairausperusteisia toimeentuloturvaetuksia

saaneiden nuorten osuus on kahdenkymmenen vuoden aikana tuplaantunut.

Eri tasoista osallistumistuloa

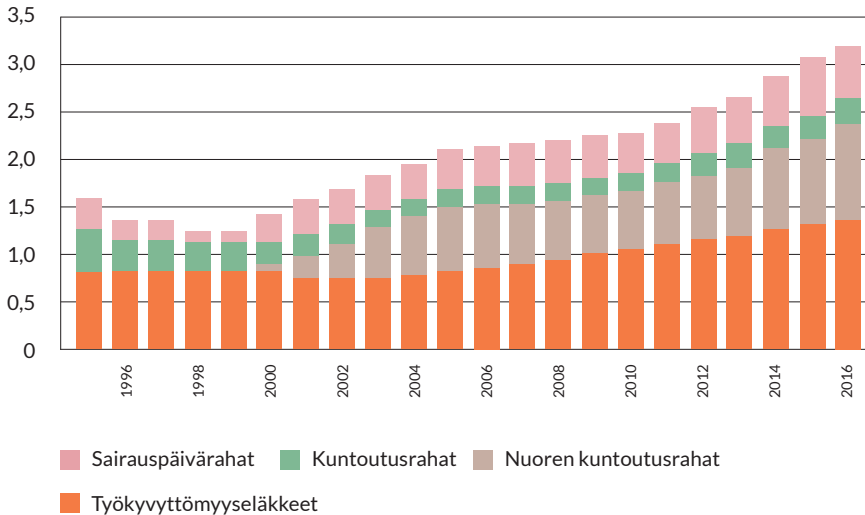
Nuorten osallisuuden edistämistä koskevassa tuoreessa selvityksessä on otettu huomioon osatyökykyisten nuorten näkökulma. Selvityksessä ehdotetaan alle 25-vuotiaille nuorille suunnattua osallistumistuloa, jota maksettaisiin eri tasojen mukaan.

Perustason tuki määräytyisi perustoimeentulotuen mukaan ja aktiivitason tuki nykyisen työmarkkinatuen tason mukaan. Nuorille, joiden opiskelu- ja työkyky on alentunut ja jotka ovat erityisten tukitoimien tarpeessa, voitaisiin myöntää korotettua tukea.

Mahdollinen korotettu osallistumistulo olisi takuueläkkeen tasoinen (760,26 e/kk vuonna 2017). Korotettu tuki voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa alle 25-vuotias nuori on jo saanut opiskeluun kuntoutus-

**SAIRAUSPERUSTEISIA TOIMEENTULOTURVAETUUKSIA SAANEIDEN OSUUS
16-24-VUOTIAASTA VÄESTÖSTÄ VUOSINA 1995-2016**

Etuuksia saaneiden osuus 16-24-vuotiaasta väestöstä, %

■ Sairauspäivärahat
 ■ Kuntoutusrahat
 ■ Nuoren kuntoutusrahat
■ Työkyvyttömyyseläkkeet

rahaa ja päättänyt opintonsa, mutta hänellä on vaikeuksia työllistyä.

Vuonna 2011 julkaistu nuoren kuntoutusrahan saajien seurantalutkimus paljastaa, että moni nuori päätyy kuntoutusrahan päätyttyä työkyvyttömyyseläkkeen tai toimeentulotuen saajaksi. Nuoren kuntoutusrahaa saaneista yli 50 % siirtyi viiden vuoden seurannassa työkyvyttömyyseläkkeen saajaksi. Yli puolet nuorista oli joutunut turvautumaan toimeentulotukeen.

Osallistumistulo ei toimi ilman tukipalveluja

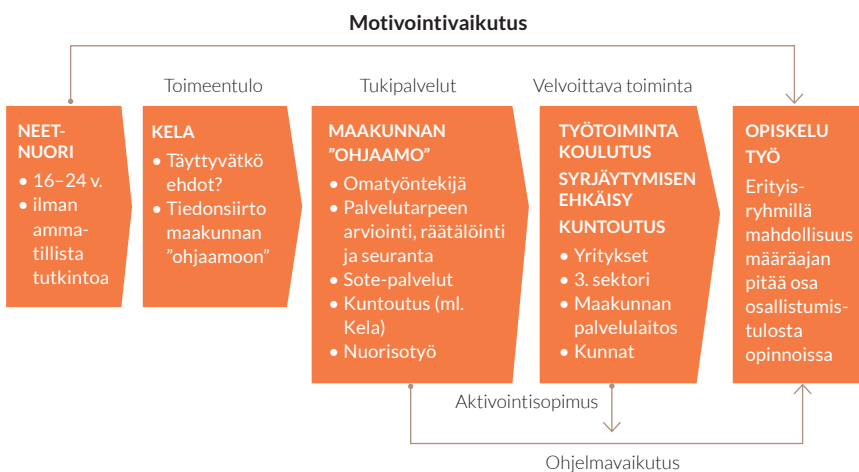
Osallistumistuloon liittyisi palveluja, jotka kannustaisivat nuoria opiskeluun ja työelämään. Tukipalveluja tarjoava yksikkö kokoaisi maakunnallisesti yhteen eri alojen asiantuntemusta hieinan samaan tapaan kuin kunnissa nykyisin toimivat matalan kynnyksen palvelupisteet, Ohjaamot.

Tukipalveluita tarjoavassa yksikössä koordinoitaisiin nuorten ohjaamista opiskelu- ja työllistymistä tukeviin palveluihin mukaan lukien Kelan kuntoutuspalvelut, joilla tuetaan nuorten opiskelu- ja työkykyä eri elämäntilanteissa. Yksikkö olisi osin viranomais-toimintaan perustuva moniammatillinen palvelukokonaisuus eikä korvaisi nykyisten Ohjaamojen urapalvelua.

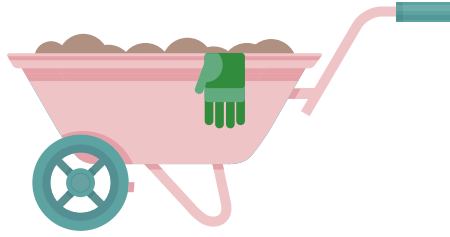
Nuorelle sopivia kuntoutusvaihtoehtoja ovat esimerkiksi nuorten mielenterveyskurssit (Nuppu- ja Itu-kurssit) tai kuntoutuspsykoterapia, oppimista tukevat Opi-kurssit, ammatillinen kuntoutusselvitys, ammatillinen kuntoutuskurssi tai työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus ja kuvataide- tai musiikkiterapia. Kela on äskettäin julkaissut nuorten kuntoutusvaihtoehtoja esittelevän videon.

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä mallintaa parhaillaan osallistumistuloa nyt julkaistun raportin pohjalta. Ehdotusten työstämisessä on ministeriön mukaan tärkeää täsmentää nykytilan kuvausta ja osallistumistulon perusrakennetta, määrittää osallistumistulojen tasot sekä selkiyttää kannustamismekanismeja.

NUORTEN OSALLISTUMISTULON JA -PALVELUIDEN TOIMINTAPERIAATE

Osallistumistulo 550 €/kk (aktiivitaso)	
280-490 €/kk (perustaso)	Kieltäytyminen
750 €/kk (korotettu taso)	Pysyvä työkyvyttömyysuhka

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien nuorten osuus kasvussa

Noin 7 300 alle 25-vuotiasta nuorta oli vuoden 2016 lopussa työkyvyttömyyseläkkeellä. Se tarkoittaa noin 1,3 % alle 25-vuotiaista.

Työkyvyttömyyseläkettä saaneiden nuorten osuudet ovat kasvaneet 2010-luvulla vuosi vuodelta. Valtaosa nuorten työkyvyttömyyseläkkeistä johtuu mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöistä.

Seuraavaksi yleisimmät syyt liittyvät synnynnäisiin epämuodostumiin, kromosomipoikkeavuuksiin ja hermoston sairauksiin.

Nuorimpien työkyvyttömyyseläkkeensaajien mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt liittyvät useammin älylliseen kehitysvammaisuuteen, skitsofreniaan tai psyykkisen kehityksen häiriöön kuin masennukseen.

Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöt (ADHD) työkyvyttömyyseläkkeen perusteena ovat nuorilla lisääntyneet.

Kelan kuntoutuspalveluja sai vuonna 2016 yhteensä noin 15 300 16–24-vuotias nuorta. Alle 25-vuotiaiden saama kuntoutus on useimmiten ammatillista kuntoutusta. Seuraavaksi yleisin kuntoutusmuoto on kuntoutuspsykoterapia.

Yhä useampi on saanut 2010-luvulla nuoren kuntoutusrahaa. Sitä maksetaan opiskelun tai työelämään tähtäävän kuntoutuksen ajalta. Kuntoutusrahan myöntämisen perusteena ovat yhä useammin mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt.

Nuoren kuntoutusrahaa sai vuonna 2016 alle 25-vuotiaista 1,14 %. Vastaava osuus vuonna 2010 oli 0,62 %.

Valtaosa nuorten työkyvyttömyyseläkkeistä johtuu mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöistä.

Miksi työkyvyttömyyseläkkeet ovat yleistyneet?

Alle 25-vuotiaille myönnettävien työkyvyttömyyseläkkeiden yleistymiselle on monta syytä. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöihin luettavia sairauksia tunnustetaan esimerkiksi aiempaa paremmin. Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöt (ADHD) ovat yleistyneet työkyvyttömyyseläkkeen perusteena.

Varhaisen tuen ja palvelujen avulla olisi tärkeää ehkäistä vaikeuksia ammattiin kouluttautumisessa ja työelämään siirtymisessä, jotta työkyvyttömyyseläkkeeseen ei jouduttaisi turvautumaan.

Sytä voidaan myös hakea työelämästä ja työnantajien asenteista. Osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden on Suomessa hyvin vaikeata päästä osalliseksi työelämään.

Väite ja vastaus

”Osatyökykyisten nuorten on Suomessa hyvin vaikeata päästä osalliseksi työelämästä.”

Pitää paikkansa. Alle 25-vuotiaiden nuorten työkyvyttömyyseläkkeet ovat yleistyneet. Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä mahdollistaa huonosti etuuk-sien ja tötulöjen yhteensöittämisen.

”Osallistumistulo voisi avata osatyökykyisille nuorille uusia reittejä työelämään.”

Kyllä. Nuorten osallisuuden edistämiseksi tarvitaan etuuk-sien ja palveluiden uudistamista ja monialaista yhteistyötä. Tuore selvitys osoittaa, että osallistumistulo voisi edistää nuorten työllistymistä, etenkin jos siihen kytkettäisiin vahvasti opiskeluun ja työelämään siirtymistä tukevia palveluja.

Luettelo artikkelin lähteistä ja linkki nuorten kuntoutusta esittelevään videoon verkossa sosiaalivakuutus.fi

Karoliina Koskenvuo
tutkimustiimin päällikkö,
Kela

Heikki Hiilamo
professori, VID
Specialized University,
Helsingin yliopisto

Kaikilla kuntouttavilla tahoilla olisi komitean ehdotuksen mukaan velvollisuus noudattaa asiakkaalle laadittua kuntoutumissuunnitelmaa, kertoo Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma.

Kuntoutusuudistus yhdistäisi toimijat aiempaa rohkeammin

Sirpaleinen kuntoutuskenttä kaipaa vahvoja siltoja eri toimijoiden välille, sanoo Kelan johtaja Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma. Kuntoutusta uudistaneen komitean työssä moni suuri asia jää kuitenkin odottamaan sote-ratkaisua.

Teksti Mari Valkonen Kuvat Miika Kainu

Kuntoutusta järjestävät lukuisat eri tahot on saatava pelaamaan nykyistä paremmin yhteen, jotta asiakkaiden toimintakykyä voidaan tukea paremmin. Kuntoutuksen järjestäjien, kuten Kelan, pitää pystyä vaihtamaan tietoja nykyistä tiiviimmin muiden kuntoutustoimijoiden kanssa.

Näin sanoo Kelan johtaja ja kuntoutusta uudistaneen komitean jäsen **Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma**. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asettama kuntoutuksen uudistamiskomitea sai työnsä valmiiksi marraskuun alussa. Komitea teki lainsäätäjille 55 ehdotusta siitä, miten kuntoutusta tulisi uudistaa.

Nykyisellään kuntoutuskenttä on sirpaleinen. Kuntoutuksesta säädetään lukuisissa eri laeissa ja sitä tarjoavat monet tahot: kunnat, Kela, eläkevaikutusyhtiöt, järjestöt ja yksityiset yritykset. Kuntoutusta tarvitsevat asiakkaat eivät hajanaisuuden seurauksena välttämättä tiedä, mitä palveluja on saatavilla, ja voivat jäädä vaille tarvitsemiaan palveluja.

Mäki-Lohiluoma uskoo, että kuntoutusta tarjoavat tulevaisuudessakin

useat tahot mutta ne on sidottu yhteen nykyistä tiukemmin.

”Näyttää siltä, että meillä tulee jatkossakin olemaan monen toimijan kuntoutuskenttä. Silloin on keskeistä, miten niitä ohjataan. Tiedon välittäminen, rahoituskanavat ja yhteiset luokitus- ja arviointikriteerit nousevat tärkeiksi”, hän sanoo.

Mäki-Lohiluoma sanoo, että komitean sisälläkin oli eri käsityksiä siitä, mitä kuntoutus on ja millainen rooli sille pitäisi antaa. Hän poimii muutamia esimerkkejä: ”On kuntoutusta, joka liittyy leikkauspotilaan kotiutumiseen. Toisaalta esimerkiksi Kela tarjoaa koko eliniän jatkuvaa kuntoutusta vammaisille lapsille. Täytyy olla tyytyväinen siihen, että pääsimme hyvin erilaisista tulokulmista riippumatta yksimieliseen esitykseen.”

Lähtökohtana asiakassuunnitelma

Jos komitean ehdotukset aikanaan toteutuvat, jokainen kuntoutuspalveluita tarvitseva asiakas saa tulevaisuudessa palveluohjaajan kanssa laaditun yksi-

← KRISTINA HOLMBERG:

Ohjauskeinojen yhteyteen tulee kehittää seuranta- ja valvontamalli, joka turvaa varojen tosiasiallisen kohdentumisen kuntoutukseen kansallisesti sovittujen periaatteiden mukaisesti.

Läs på svenska:
sosiaalivakuutus.fi

öllisen asiakassuunnitelman. Suunnitelma toimii kiintopisteenä asiakkaalle ja hänen läheisilleen sekä kuntoutuspalveluita tarjoaville tahoille.

”Kokonaissuunnitelmassa määritellään, millaisilla toimenpiteillä asiakkaan toimintakyky ja elämäntilanne paranevat. Kuntoutus voi olla yksi toimenpiteistä”, Mäki-Lohiluoma sanoo.

Ideaalitilanteessa kaikki kuntoutusta tarvitsevat saisivat suunnitelman samalta luukulta. Käytännössä se ei Mäki-Lohiluoman mielestä kuitenkaan onnistu, sillä kuntoutustarpeet aiheutuvat niin erilaisista syistä.

”Pyrimme kuitenkin siihen, että kaikilla tahoilla on vastuu toisistaan ja velvollisuus huolehtia siitä, että henkilöt eivät jää palvelujen ja toimijoiden väliin. Lisäksi eri tahojen pitää olla tietoisia siitä, miten kokonaisuudessa toimitaan”, hän lisää.

Komitea ei ottanut tarkasti kantaa siihen, ketkä asiakassuunnitelmia tulevaisuudessa tekevät ja missä. Sote- ja maakuntauudistusten keskeneräisyyden vuoksi isot kysymykset kuntoutuksen rahoituksesta ja järjestäjistä ovat vielä auki.

”On vaikea tehdä täsmällistä vastuunjakoa, kun ei tiedetä, millaiseksi rakenne muodostuu”, Mäki-Lohiluoma sanoo.

Komitea päätyi ehdottamaan, että työnjakoa katsotaan uudelleen, kun mahdolliset maakunnalliset sote-toimijat ovat vakiinnuttaneet asemansa.

”Käytännössä vuoden 2020 jälkeen käynnistettäisiin kokeiluita, joissa haettaisiin uutta työnjakoa. Silloin olisi päätettävä, mitkä asiat kannattaisi hoitaa valtakunnallisesti esimerkiksi Kelan kautta, mitkä maakunnallisesti tai kunnallisesti”, Mäki-Lohiluoma sanoo.

Tarvitaan parempaa seurantaa

Nykyistä kuntoutusjärjestelmää on kritisoitu siitä, että ihmiset putoavat erilaisten kuntoutuksen siilojen väliin. Kuntoutussäätiön toimitusjohta-

ja **Soile Kuitunen** muistuttaa Kuntoutusportti-verkkosivustolla, että suurin juopa työikäisten kuntoutuksessa ”kulkee sen välillä, oletko työtön vai työssä”. Tätä kuilua halutaan nyt Mäki-Lohiluoman mukaan kaventaa.

Komitea ehdottaa, että puolen vuoden työttömyyden jälkeen Kela tekisi työnhakijalle kuntoutustarpeen selvityksen. Jos selvityksessä kävisi ilmi esimerkiksi masennus, työnhakija ohjattaisiin avun luo, kuten psykoterapiaan.

”Työttömyys voi johtua monesta eri asiasta, myös seikoista, joissa kuntoutus voisi auttaa. Arvioinnin ja kuntoutuksen avulla työkyky paranisi ja työhausta tulisi aktiivisempaa”, Mäki-Lohiluoma sanoo.

Tilanteissa, joissa työnhakijat ovat muutoinkin yhteydessä TE-toimistoon, arvioitaisiin lisäksi myös työnhakijan työkykyä. Komitea ei antanut yksityiskohtaista ehdotusta asian järjestämisestä käytännössä, sillä myös työvoimahallinto on parhaillaan isojen muutosten edessä.

”Oli asiakkaan kohtaama taho mikä tahansa, se pyrki ottamaan kopin tilanteesta ja löytämään tarkoituksenmukaiset mallit asian ratkaisemiseksi”, Mäki-Lohiluoma sanoo.

Komitea ehdottaa muutoksia myös yhteydenpitoon niiden työssäkäyvien kanssa, jotka ovat pitkällä sairauslomalla.

Sairauslomalla oleva on nykyisin 60:n ja 90:n sairauspäivän tienoilla yhteydessä Kelaan. Jo sitä ennen, sairausloman kestänyt 30 päivää, työnantaja ilmoittaa sairauslomasta Kelaan. Nyt ehdotetaan, että Kela olisi näiden tarkistuspisteiden lisäksi sairauspäivärahalla olevaan yhteydessä myös myöhemmin, 150:n ja 230:n sairauspäivän kohdalla.

Näin halutaan varmistaa, että mahdollisuus ammatilliseen kuntoutukseen selvitetään ennen mahdollista työkyvyttömyyseläkkeen hakemista. Tutkimusten mukaan suuri osa työkyvyttömyyseläkettä hakeneista ei ole

Pienten ryhmien kuntoutuksen hajauttaminen 18 maakunnalle ei lisäisi heidän ongelmiansa tuntemusta.

Kuntoutus ja sote pitää uudistaa yhdessä

Jos kuntoutus uudistetaan sote- ja maakuntauudistuksista irrallaan, kuntoutuksesta ei saada irti parasta mahdollista hyötyä yksilöille eikä yhteiskunnalle, toteaa Kuntoutusalan Asiantuntijoiden puheenjohtaja **Kristina Holmberg**. Kuntoutusalan Asiantuntijat edustaa yli 10 000:tta toimintaterapeuttia ja fysioterapeuttia.

”Kuntoutusuudistus on sote-keskusteluissa mukana vain hyvin marginaalisesti. Olisi tärkeää, että sote- ja kuntoutusuudistus rakennettaisiin yhdessä”, hän sanoo.

Holmberg haluaisi, että esimerkiksi sote-uudistuksen kapitaatio-perusteessa huomioitaisiin ihmisten toimintakyky. Sote-keskukset saisivat nyt keskusteltavana olevassa rahoitusmallissa rahaa asiakkaiden iän, sukupuolen ja sairastavuuden perusteella, eivät asiakkaiden toimintakyvyn mukaan.

Sote- ja valinnanvapausuudistuksen aikataulun venyminen on Holmbergin mielestä kuntoutusuudistukselle hyvä uutinen, vaikka viivästyminen liittyy muita huonoja puolia.

”Nyt kuntoutusuudistus on mahdollista aikatauluttaa yhteen sote- ja valinnanvapausuudistuksen kanssa paremmin kuin alun perin suunniteltiin”, hän sanoo.

Kuntoutusuudistuksen yhdeksi tavoitteeksi on nostettu järjestelmä, joka tukee ja vahvistaa kuntoutujaa elämän eri tilanteissa. Holmberg pitää hyvänä, että toimintakyky on nostettu uudistuksen tavoitteissa niin keskeiseen rooliin.

Toimintakyvyn eri osa-alueiden kuntoutuksesta vastaavat Holmbergin mukaan toistaiseksi eri tahot. Työkykyä edistetään eri paikka- ja vapaa-ajan toimintakykyä, vaikka kyse on asiakkaan näkökulmasta yhdestä ja samasta ongelmasta, esimerkiksi reumasta.

Viipaloimisen sijaan toimintakykyä pitäisi Holmbergin mielestä katsoa kokonaisuutena.

”Jos vaikka pienen lapsen vanhemmalla on reuma ja käden käyttäminen töissä on vaikeaa, se heijastuu ilman muuta myös kotiin”, hän kuvailee.

Holmbergin mielestä kuntoutus- ja sote-uudistuksen yhteydessä olisi syytä keskustella siitä, pitäisikö kuntoutukselle määritellä minimitaso. Tällä hetkellä joidenkin kuntoutuspalvelujen tarjonnassa on suuria eroja kuntien ja maakuntien välillä.

Lisäksi esimerkiksi toimintaterapeuteista on pulaa Lapissa, Itä-Suomessa ja Pohjanmaalla. Myös puheterapeutteja on liian vähän.

”Tiedän, että toimintaterapeuttien paikkoja ei kaikkialla pystytä täyttämään eikä palveluita tuottamaan. Tai voi olla, että johonkin asiakasryhmään erikoistunut terapeutti on saatavilla, mutta toiseen ryhmään erikoistunutta ei ole”, Holmberg kuvailee.

Alueellista terapeuttipulaa pitäisi Holmbergin mielestä helpottaa myös koulutuspolitiikalla, siis kouluttamalla nykyistä enemmän toiminta- ja puheterapeutteja.

Kristina Holmberg edustaa Kuntoutusalan Asiantuntijoita, johon kuuluu 10 000 toimintaterapeuttia.

Kuntoutujan toimintakykyä pitää arvioida työn ja vapaa-ajan muodostamana kokonaisuutena.

osallistunut ammatilliseen kuntoutukseen ennen eläkkeelle pyrkimistä.

Kela lähettäisi tiedot yhteydenpidosta myös työeläkelaitokselle.

”Sen jälkeen pyrittäisiin yhteistoinnassa löytämään jokin muu ratkaisu tilanteeseen kuin työkyvyttömyyseläke”, Mäki-Lohiluoma sanoo.

Osa kuntoutuksesta kannattaa keskittää

Kuntoutuksen rooli vaihtelee Mäki-Lohiluoman mielestä nyt eri puolilla Suomea.

”Vaikka Kelassa toimimme kaikkien suhteen samalla tavoin, eri kunnilla tai sairaanhoitopiireillä on erilaiset valmiudet ja tavat käyttää kuntoutusta hyväkseen. Jollakin alueella ratkaisu tietyssä tilanteessa voi olla kuntoutus, ja toisaalla sama asia hoidetaan muulla tavalla”, Mäki-Lohiluoma sanoo.

Kuntoutukseen pääsyä haittaa osaltaan myös se, että kuntoutusammattilaisista - esimerkiksi puheterapeuteista - on paikoitellen huutava pula. Tässä mielessä suomalaiset eivät siis ole tasa-arvoisessa asemassa kuntoutuspalvelujen saannin suhteen.

Kuntoutusammattilaisten koulutusmääriin komitea ei ottanut Mäki-Lohiluoman mukaan kantaa, koska ministeriön toimeksiantona oli keskittyä erityisesti eri toimijoiden vastuunjakoon ja kuntoutuksen asiakaslähtöisyyteen.

Mäki-Lohiluoma toivoo, että pienten erityisryhmien kuntoutus olisi keskitetty yhdelle tai korkeintaan kahdelle valtakunnalliselle toimijalle, esimerkiksi Kelalle.

”Väestömäärältään pienten ryhmien kuntoutuksen hajauttaminen esimerkiksi 18 maakunnalle ei ainaakaan lisää osaamista heidän ongelmiansa ratkaisemiseksi”, hän perustelee.

Jotta kuntoutuksesta ja erityisesti sen vaikuttavuudesta saataisiin parempaa tietoa, komitea ehdottaa, että Kelan käyttämä kuntoutuksen arvi-

ointijärjestelmä AKVA laajennettaisiin muihinkin kuntoutuspalveluihin, joihin se soveltuu. Ajatuksena on, että Kela vastaisi tiedon keräämisestä ja analysoinnista.

Uudistuksia myös sotesta riippumatta

Kun kuntoutuksen uudistamista pohjittanut komitea aloitti työnsä syyskuussa 2016, sote- ja maakuntalait olivat juuri lähteneet lausuntokierrokselle. Silloin suunnitelmana oli, että lait käsiteltäisiin eduskunnassa keväällä 2017 ja uusi järjestelmä syntyisi vuoden 2019 alussa.

Kun komitean ehdotukset marraskuussa 2017 esiteltiin ministereille, uusiksi sorvatut lait eivät vielä olleet lähteneet edes lausuntokierrokselle. Sote-ratkaisun lykkääntyminen teki myös kuntoutuusuudistuksen suunnittelemisesta haastavaa.

Mäki-Lohiluoma pitää tärkeänä, että osa uudistuksista toteutettaisiin sote-ratkaisusta huolimatta.

”On välttämätöntä tehdä paljon niitäkin asioita, jotka eivät riipu sotesta. Emme kuitenkaan lopulta tiedä, millaisiin ratkaisuihin sote-uudistuksessa päädytään. Viranomaisten tiedonvaihtoa ja yhteistyötä, asiakaslähtöisyyttä ja yhteisiä arviointikriteerejä on tärkeä viedä eteenpäin joka tapauksessa.”

Osa ehdotuksista riippuu sote-ratkaisusta. Niitä alettaisiin ottaa kokeilujen avulla käyttöön, kun uudet sote-toimijat olisivat aloittaneet työnsä ja vakiinnuttaneet paikkansa.

Mäki-Lohiluoma on huolissaan siitä, miten kuntoutus pärjää sote-uudistuksessa.

”Suurin huoleni on, että kuntoutusta tehtäisiin hyvin hallintolähtöisesti. Olivat hallinnon rakenteet mitkä tahansa, on tärkeä huolehtia murrosvaiheesta siitä, että asiakkaat saavat aina palvelut, joita he tarvitsevat. Toivotavasti maakunnallisessa sotessa aletaan heti aluksi rakentaa kuntoutuspalikkaa.” ¶

Kelan käyttämä kuntoutuksen arviointijärjestelmä AKVA laajennettaisiin muihinkin kuntoutuspalveluihin, joihin se soveltuu.

← **KRISTINA HOLMBERG:** Palveluorganisaatioiden täytyy tuntea kuntoutuksen eri ammattien ydinosaaminen ja jakaa sen perusteella työtehtävät oikein. Nyt tuntuu, että kaikki toimijat eivät tunne riittävän hyvin kuntoutusalan ammattilaisten osaamista ja tehtävänkuvia.

← **KRISTINA HOLMBERG:** Toivon, että toimintakyvyn huomioiminen rakennetaan keskeiseksi osaksi tulevaa sote-järjestelmää.

Katja Pynnönen työskentelee Jyväskylän yliopiston Agnes-hankkeessa, jossa selvitetään 70-, 75- ja 85-vuotiaiden vuotiaiden kuntalaisten aktiivisuuden yhteyttä toimintakykyyn ja hyvinvointiin.

KUVA: MIKKO VÄHÄNIITYY

Merkitseksellisuuden kokeminen antaa jatkoaikaa

Sosiaalinen aktiivisuus voi edistää ikäihmisten hyvinvointia ja kotona pärjäämistä. Sosiaalisesti aktiivisilla ikäihmisillä on verrokkiryhmää merkitsevästi pienempi kuolleisuusriski.

TtT **Katja Pynnönen** Jyväskylän yliopistossa tarkastetussa väitöskirjassa tutkittiin ikäihmisten sosiaalisen, järjestetyn aktiivisuuden vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen. Kansanterveyden ja gerontologian alan väitöstutkimuksessa käytettiin 21 vuoden seuranta-aineistoa sekä kontrolloitua satunnaistettua koeasetelmaa.

Minkälainen järjestetty aktiivisuus ylläpitää tutkimuksen mukaan hyvinvointia ja terveyttä?

Sosiaalisesti aktiiviset henkilöt olivat tutkimusaineiston mukaan paremmassa kunnossa ja kokivat vähemmän alakuloa tai masentuneisuutta kuin vertailuryhmien edustajat. Sosiaalista aktiivisuutta olivat tutkimuksessa esimerkiksi opiskelu, järjestötoiminta, liikuntaharrastus, kulttuuritoiminta ja avustustoiminta. Hyvinvointia loivat merkityksellisyden ja kiintymyksen kokeminen ja uuden oppiminen.

Miten ikäihmisten aktiivisuutta voitaisiin tukea esimerkiksi sote-uudistuksen yhteydessä?

Aktiivisuutta tukee parhaiten toiminta, joka on riittävän haasteellista ja antaa aivoille sopivassa suhteessa lepoa ja työtä. Tärkeää on myös, että toiminta ylläpitää sosiaalisia suhteita.

Voidaan siis ajatella, että sote-uudistuksessa olisi tärkeää, että ikäihmisiä tuetaan ja kannustetaan osallistumaan heille mielekkääseen toimintaan. Tärkeää on myös tarjota osallistumismahdollisuus järjestämällä kuljetuspalveluja tai tarjoamalla tiloja. 🏠

Johanna Hytönen

”Mihin suuntaan voi viedä huomispäivän tie?”

Digi-, keikka-, alusta- ja mikroyrittäjyys haastavat tulevaisuuden sosiaaliturvan, kirjoittaa Olli Kangas.

Yksi yhteiskunnallisen tutkimuksen polttavimmista kysymyksistä liittyy niin kutsutun neljännen teollisen vallankumouksen aiheuttamiin muutoksiin. Sosiaalipolitiikan kannalta on keskeistä, miten vanhan teollisen yhteiskunnan sosiaaliturva voi vastata niihin haasteisiin, joita digi-, keikka-, alusta- ja mikroyrittäjyystalous tuovat mukanaan.

Automatisointi ja digitaaliset alustat edistävät uberisaatiota eli tuotannon pilkkomista pienempiin osiin. Se hämärtää työn ja työttömyyden, palkkatyön ja yrittäjyyden eri muotojen sekä virallisen ja epävirallisen työn rajoja. Maailman suurin taksifirma ei omista yhtään taksia eikä maailman laajin majoituspalveluketju omista yhtään hotellia.

Vanhan agraarisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikka oli aikanaan korvattava teollisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikalla. Samalla tavalla elämme nyt uudessa tilanteessa. Neljäs teollinen vallankumous muuttaa työtehtäviä ja työnteon muotoja, mutta työ itsessään ei lopu.

Keskeinen kysymys on, missä määrin uudet työn tekemisen tavat poikkeavat aiemmista ja missä määrin ne haastavat teollisen ajan sosiaaliturvaa. Sosiaalipolitiikka on nimittäin aina muuttunut työn tekemisen ja tuotantotapojen muuttuessa.

Esimerkiksi sopii vaikka työtaturmavakuutus. Alussa työtaturma merkitsi katkenneita käsiä, murtuneita jalkoja, puuttuvia sormia. Työtapojen muuttuessa alkoi esiintyä erilaisia kulumisiin liittyviä nivelongelmia. Työperäisen ja muun riskin välinen raja on nyt hämärtynyt. Ovatko työn murroksesta johtuvat riittämättömyyden tunne, masennus ja mielenterveysongelmat työtaturmia vai eivät?

Työtaturmavakuutus havainnollistaa ennalta määriteltyihin riskeihin perustuvan sosiaalipolitiikan ongelmat. Kun riskit liudentuvat, niitä on vaikea todentaa ja niihin liitetyn sosiaalipolitiikan yhteys arkitodellisuuteen heikkenee. Tästä seuraa myös se, ettei kipeitä nykyisiä saati tulevia ongelmia tunnisteta. Esimerkkejä tästä on näkyvissä nyt viljalti.

Visioita, rohkeaa ajattelua ja muutosta tarvitaan. Pulmana on yhteiskunnallisten järjestelmien institutionaalinen jäykkyys. Sosiaalisilla instituutioilla on luontaisesti vahva jatkuvuus, ja niiden liikerataa on vaikea muuttaa. Ikään kuin ne noudattelisivat massan hitauden lakia. Toinen pulma on se, että institutionaalsiin rakenteisiin on varastoitu eilisen valtasuhteet, joilla tänä päivänä hoidetaan huomisen ongelmia. Siksi uuden löytäminen voi olla vaikeaa.

Siteerasin otsikossa **Georg Otsin Muuttuvia lauluja**. Jos uskomme edelleen Georg Otsia, tehtävä ei ole mahdoton: ”Jos luottaa uskaltaa, niin myöskin voittaa ja löytää uuden ihmisen”.

Olli Kangas

Olof Palme -professori, Uppsalan yliopiston valtio-opin laitos

Aune Kauppinen (äärimmäisenä oikealla) muutti koululaisena setänsä perheeseen avuksi, kun sekä setä että täti olivat koulussa töissä.

Vauvakin pelastettiin yhdessä

Lapsuuteni Pohjois-Karjalassa oli työntäyteinen mutta hyvä. Maalaiskylässä pidettiin huolta toinen toisesta. Äidiltäni piisasi aina apua naapureille ja sukulaisille, vaikka meitä oli 11 sisarusta.

Kun olin noin 10-vuotias, naapuriin syntyi pieni tyttövauva keskosena. Äiti lähetti minut hoitamaan perheen muita lapsia, kun täti oli hakemassa vauvaa sairaalasta.

Kun täti ja vauva tulivat kotiin, tädiltä ei tullut maitoa. Nuorin siskoni oli vielä pieni, joten äiti lypsi omaa maitoaan pulloon myös naapurin vauvalle.

Äiti kävi naapurissa päivittäin lämmittämässä kuumavesipulloja vauvan koppaan. Oli kylmä syksy. Yhdessä pieni tyttö saatiin jäämään henkiin.

Kotikylällä läheisten murheet olivat aina jonkun sydämellä. Yhteisöllisyys ja auttaminen ovat olleet minulle elämässäni tärkeitä asioita. Nyt minulla on tämä oman asuintalon ompeluseura, jossa jaetaan murheet ja katsotaan toisten perään. ¶

Aune Kauppinen, 80,
eläkkeellä oleva laitoshuoltaja, Kelan ikätoveri

AUNE KAUPPINEN JA SOSIAALITURVA

1937 synnyin Enossa perheen viidentenä lapsena.

1955 muutin Lieksaan kotiapulaiseksi.

1961 syntyi esikoiseni Anne Marita.

1960 menin naimisiin ja muutin Poriin.

1971 syntyi toinen lapseni Anja-Riitta.

1989 ensimmäinen viidestä lapsenlapsestani syntyi.

1999 jäin eläkkeelle Antinkartanon kuntoutuskeskuksesta.

1940-luku: invalidihuoltolaki, sotilasvammalaki ja lapsilisä

1960-luku: sairausvakuutuslaki ja äitiyspäiväraha

1970-luku: asumistuki lapsiperheille ja kunnallinen päivähoito

1980-luku: sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki, kotihoidon tuki, vammaispalvelulaki

1990-luku: laki sote-suunnittelusta, sosiaalipolitiikka hallitusohjelmaan

2000-luku: aktiivisen sosiaalipolitiikan aika

”Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleville nuorille tarkoitettu osallistumistulo voi olla väylä työelämään.”

Karoliina Koskenvuo, tutkimustiimin päällikkö, Kela
@KaroliinaKosken

Kela Twitterissä:
@Kela_uutiset
@kelantutkimus
@kelantilastot
@Kelankuntoutus
@Kantapalvelut

Kela|Fpa[®]

www.sosiaalivakuutus.fi | Julkaisija Kansaneläkelaitos, PL 450, 00101 Helsinki | Puhelinvaihe 020 634 11 | Sähköposti sosiaalivakuutus@kela.fi | www.kela.fi | www.kela.fi/viestinta | Kaikki Kelan yhteystiedot www.kela.fi/yhteystiedot | Alla kontaktuppgifter till Fpa www.fpa.fi/kontaktaooss | Puhelinpalvelu asiakkaille - kaikki palvelunumerot: www.kela.fi/palvelunumerot